

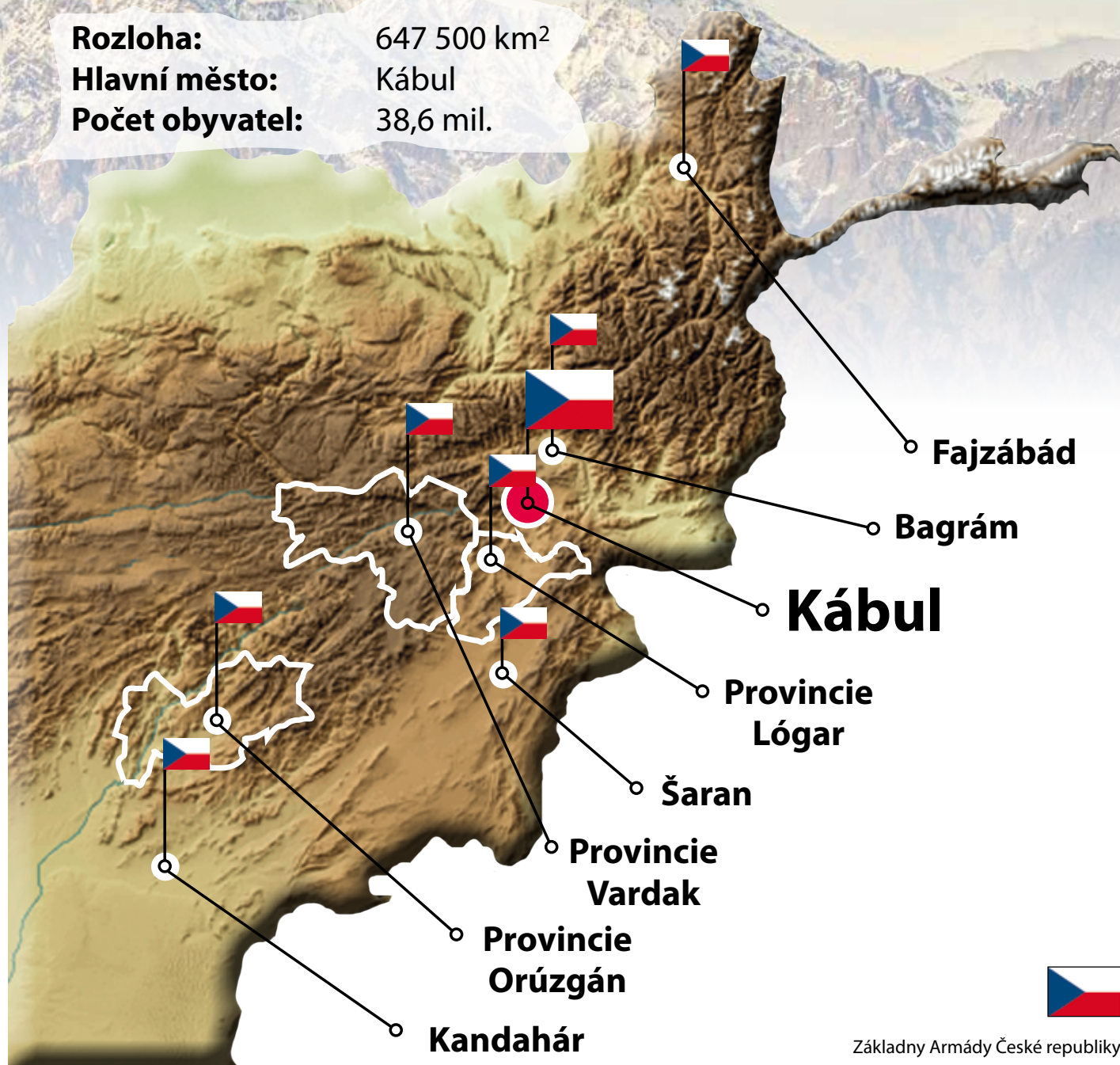
speciál

AFGHANISTÁN
2001

2021

AFGHÁNISTÁN

Rozloha: 647 500 km²
Hlavní město: Kábul
Počet obyvatel: 38,6 mil.

Základny Armády České republiky

Vážení čtenáři,

po téměř dvaceti letech jsme uzavřeli afghánskou kapitolu. Zákonitě se ptáme: jaká byla?

Události z konce srpna letošního roku a převzetí moci v zemi hnutím Tálibán ukazují skutečnost v její aktuální, časově podmíněné podobě. Rychlost mocenské proměny byla pro mnohé velmi překvapivá. Je ovšem nutné se dívat na spojenecké nasazení v Afghánistánu také z pohledu širšího a s určitým odstupem. Z dlouhodobého hlediska byl odchod spojeneckých vojsk – včetně naší armády – plánovaný.

Objevují se také názory, že z pohledu NATO a světové bezpečnosti šlo o misi zbytečnou a prohranou. S tím nemohu souhlasit. Hlavním cílem bylo potlačit terorismus, aby se už nikdy neopakovalo 11. září 2001. Tento úkol byl z velké části splněn. A z pohledu našeho, českého, můžeme konstatovat: pro rozvoj schopností a budování prestiže našich ozbrojených sil byla afghánská kapitola úspěšná. Troufnu si také říct, že právě díky afghánské misi Armáda České republiky dospěla.

Z hlediska výcviku, vybavení a samotného nasazení jsme získali celou řadu neocenitelných zkušeností. V dnešní armádě v podstatě neexistuje jednotka, kde bychom nenašli alespoň několik vojáků, kteří si Afghánistán zažili na vlastní kůži.

Zatímco v minulosti byly zahraniční operace doménou zejména bojových brigád, v Afghánistánu se vystřídali příslušníci řady odborností. Od speciálních sil, lékařů a zdravotníků, průzkumníků, dělostřelců, protiletadlovců, ženistů či vojenských policistů, přes piloty, techniky a letecké návodčí, až po logisty, meteorology nebo Hradní stráž.

Mise v Afghánistánu byla pro Ministerstvo obrany České republiky zároveň hnacím motorem při modernizaci techniky, výstroje a výzbroje. Léta praxe ukázala, že chceme-li držet krok s partnery a zároveň mít převahu nad nepřítelem, musíme investovat do vlastního vybavení. Dnes už bychom si nedokázali představit patrolující vojáky v nechráněných UAzech, se samopaly vz. 58 a bez nejmodernější balistické ochrany. Právě taková byla realita před dvaceti lety.

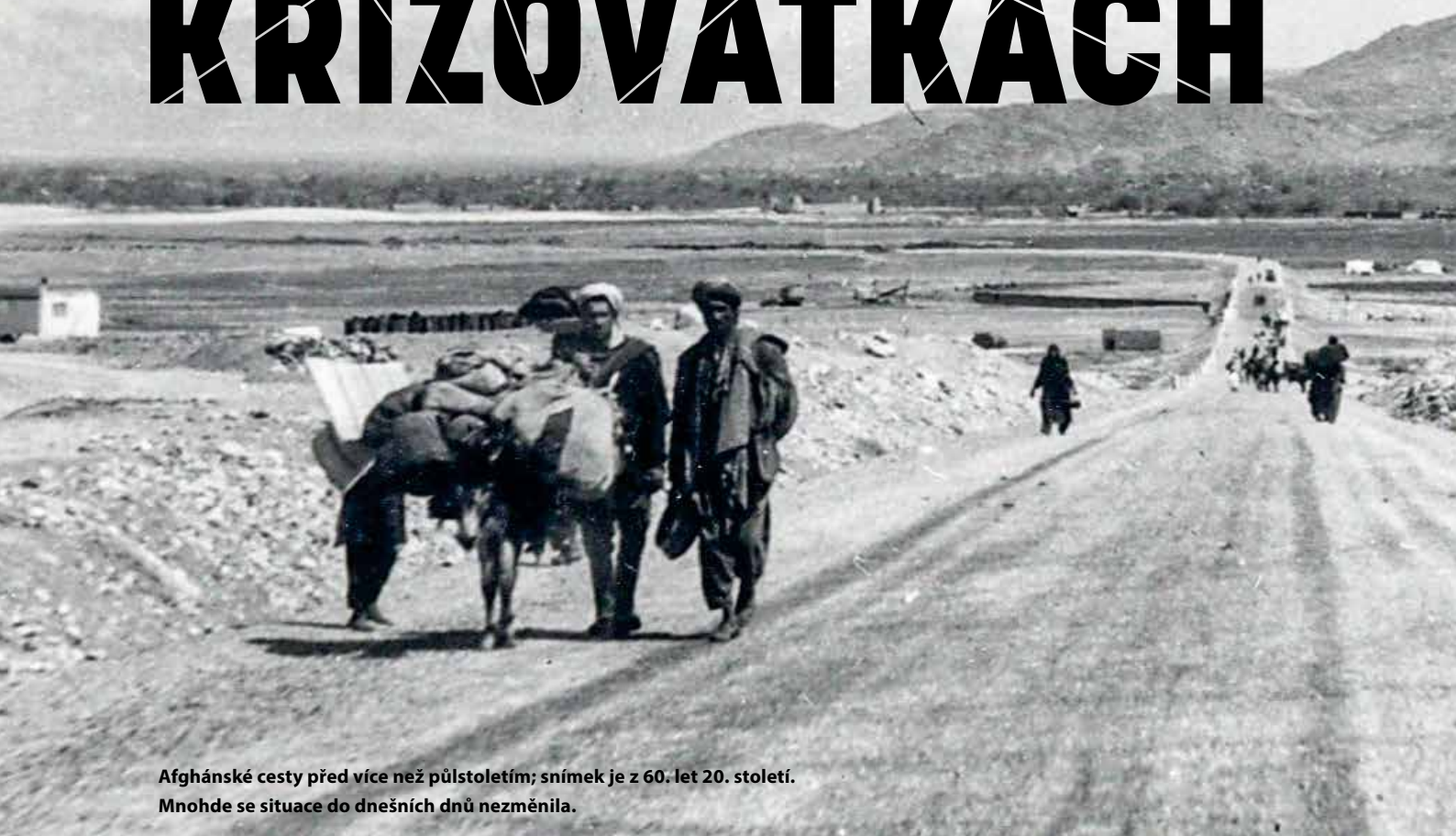
Byla to pro nás zároveň mise s řadou nej. Časově nejdelší, logisticky nejnáročnější, prošlo jí nejvíce vojáků a vojaček. A bohužel také nejsmutnější. Čtrnáct hrdinů, na které budeme vždy vzpomínat, v ní za klid a bezpečí u nás doma položilo životy.

Postupem času se rozměr alianční přítomnosti rozšířil o snahu stabilizovat tuto neklidnou zemi a zlepšit životní podmínky v ní. Pokrok nastal v různých oblastech. Stoupala gramotnost, zvýšila se dostupnost zdravotnické péče, elektřiny i vody. To vše s výrazným přispěním mezinárodního společenství včetně České republiky.

Pro nás tato kapitola končí, ale čekají nás další. Věřím, že v nich využijeme vše, co jsme se v Afghánistánu naučili. Vám všem, vojákyním a vojákům, kteří jste nasazení v Afghánistánu na vlastní kůži zažili, děkuji! A také vám, stejně jako všem ostatním, přeji zajímavé čtení tohoto speciálního vydání našeho resortního časopisu A report.

Lubomír Metnar, ministr obrany České republiky

SRDCE ASIE NA DĚJINNÝCH KŘIŽOVATKÁCH

Afghánské cesty před více než půlstoletím; snímek je z 60. let 20. století.
Mnohde se situace do dnešních dnů nezměnila.

Afghánistán je zemí tvrdou a západnímu světu vzdálenou. Vleklé válečné konflikty posledních desetiletí ještě zvýraznily zdejší hluboké politické, ekonomické a společenské rozpory. Geograficky členitá oblast za posledních sto let střídání různých období. V některých se zcela uzavírala do sebe, jindy byla svolnější k působení cizích vlivů. Vždy ale doplácela na svoji roli strategického, nárazníkového území. I proto se Afghánistán pravidelně stával dějištěm ozbrojených konfliktů a válek.

Zemi se nikdy nedařilo překonat chudobu a i dnes patří k nejméně rozvinutým státům světa.

Svojí polohou v srdci Asie přitahoval Afghánistán vždy zájem sousedů i světových velmocí. Prvním sjednotitelem paštunských kmenů na území dnešního státu byl Ahmad Šáh Durrání, jenž vládl v letech 1747 až 1772. V moderní podobě vyhlásil Afghánistán nezávislost v roce 1919. Země byla mezinárodně uznána.

V 19. století měly s územím své plány Velká Británie a Rusko, které zde soupeřily o vliv nad celou Střední Asií. Britové se pokoušeli oblast ležící pod hradbou pohoří Hindúkuš ovládnout, země také byla po určitou dobu

jejich závislé území. Až do roku 1919 si nárokovali právo na kontrolu její zahraniční politiky. Nikdy si ji však trvale nepodmanili. Při své nadvládě také učinili chyby, které opakovali na konci 20. století i Sověti: nezískali dostatečnou podporu kmenových náčelníků, jimi podporovaní Afghánci postupovali tvrdě vůči svým lokálním nepřítelům, velmi složitě také hledali vhodného vládce země. Součástí afghánské identity přitom byla obrana před cizími armádami; Afghánci si vždy zakládali na tom, že se jim umějí postavit.

Zemi se nikdy nedařilo překonat chudobu a i dnes patří k nejméně rozvinutým státům světa. Modernizační snahy často narážely na radikálně náboženský, ideologický odpor. Svou roli sehraává také tradiční kmenové uspořádání obyvatelstva, s tím související historická absence funkční ústřední vlády. Ve velmi špatném stavu je infrastruktura. Pro obyčejného Afghánce byl a zůstává život v jeho zemi mimořádně těžký.

Složitá cesta kupředu

Ve 20. letech 20. století se země vydala cestou částečné otevřenosti. Mezi roky 1919–1926 vládl jako emír a 1926–1929 jako král Amanulláh Chán (1892–1960). Snížil pozemkové daně, podporoval zemědělství, snažil se o výstavbu železnic. Jeho reformy přinesly možnost soukromého vlastnictví pozemků. Založil také školy, kde se Afghánci učili cizím jazykům, věnovali se vědě či literatuře, afghánské sportovní týmy se účastnily mezinárodních soutěží. Reformní úsilí však začalo narážet na odpor, zejména na venkově. Vzbouřenci neváhali sáhnout ani po zbraních. Amanulláh Chán nakonec po období vnitropolitického chaosu, které provázal i ozbrojený konflikt, odešel do italského exilu.

V roce 1933 se vlády ujal král Muhammad Zahir Šáh (1914–2007), který vládl až do roku 1973. Na začátku jeho dlouhé éry Afghánci usilovali o ekonomickou nezávislost. Rozhodli se omezit cizí vliv na obchodní život v zemi, průmyslový rozvoj tak postupoval pomalu. Dovoz cizího zboží se však zcela nezastavil, ve 30. letech také Afghánistán navázal diplomatické vztahy s USA.

Za druhé světové války zůstala země neutrální, po jejím konci se Afghánistán zapojil do hnutí nezúčastněných. Rozvíjela se protikoloniální agitace, ale země nezůstala ušetřena americko-sovětského soupeření za studené války. Americké investice nahrazovaly v některých oblastech někdejší britské, pozadu však nechtěli zůstat ani Sověti. Už v 50. letech mířili do země jejich zbraně i vojenští inženýři, v rámci tzv. první pětiletky v letech 1956 až 1961 zde byla budována i modernější infrastruktura.

Jedním z hlavních problémů byla a zůstává i nadále vzdělanost afghánského obyvatelstva. Školní výuka probíhala i dříve nejrůznějšími způsoby.

Díky pomoci SSSR i západních zemí se rozvíjelo afghánské vysoké školství. Američané se snažili podporovat také vzdělání na nižších úrovních, počet dětí ve školách po druhé světové válce narůstal. Dívky však kromě Kábulu narážely všude na bariéry. Ekonomický rozvoj byl pomalý. Velká většina infrastruktury pro výrobu a rozvod elektrické energie se nacházela

v rozporu s dlouhou tradicí. Další dekáda, 60. léta, přinesla nové společenské pnutí: mladí lidé odcházeli do Kábulu, společenského centra země, zde se však kriticky dívali na příslušníky elitních vrstev. Mnoho studentů se pak obracelo k radikálním politickým či náboženským směrům, marxismu, maoismu či islamismu. V roce 1965 vznikla Lidová demo-

obytelstvem včetně armády narůstaly sociální rozpory.

Vše vyústilo 17. července 1973 ve svržení krále Záhira. Ten uprchl do ciziny a Afghánistán se stal republikou. Prezidentské funkce se ujal někdejší premiér Daúd. Ani on však nebyl schopen brzdit aktivitu levicových organizací, a tak byl sám při převratu, který provedli 27. dubna 1978 komunisticky a marxisticky naladěni armádní důstojníci, svržen. Vznikl tak prosovětsky orientovaný režim.

Období 60. let představovalo zejména v metropoli Kábulu jeden z vrcholů liberální éry. Zlepšovalo se postavení žen a možnosti jejich seberealizace.

jen v okolí Kábulu. Na venkově nebyla kromě elektřiny ani kanalizace, chyběly zpevněné silnice. Hlavním zdrojem příjmů pro farmáře zůstávalo pěstování máku pro výrobu opia.

V roce 1953 se premiérem stal bratranec tehdejšího krále Muhammad Daúd Chán (1909–1978). Když ženám dovolil, aby vycházely na veřejnost bez závoje, vzbudilo to mezi kmenovými představiteli odpor. Daúd ho ještě dokázal překonat. Prosazoval také daň z půdy v tradičním středisku paštunských kmenů, opět

kratická strana Afghánistánu, sdružovat se začala i islamistická opozice. Z tohoto prostředí vzešli pozdější bojovníci za víru jako Gulbudín Hekmatjár nebo Ahmad Šáh Masúd.

Období 60. let představovalo zejména v metropoli Kábulu jeden z vrcholů liberální éry. Zlepšovalo se postavení žen a možnosti jejich seberealizace. Někteří západní pozorovatelé předpokládali, že Afghánistán se stane regionálním centrem obchodu a turismu. V zemi však posiloval sovětský vliv a mezi

Pod sovětskou vlajkou

Moci se po vnitřních bojích chopil Hafizulláh Amín (1929–1979). Uvědomoval si, že bez sovětské pomoci se jeho vláda neobejde, a Moskva také začala počítat s tím, že bude muset vojensky zakročit. Jak zdůrazňuje Jan Marek ve svých Dějinách Afghánistánu (NLN, 2006), právní záštitu pro vpád do Afghánistánu představovala smlouva mezi oběma zeměmi o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci. V tu dobu již stál v čele komunistické vlády Babrak Karmal (1929–1996), který Sověty o ozbrojenou pomoc požádal. V prosinci 1979 tak Moskva vyslala do Afghánistánu tzv. omezený kontingent, jehož součástí ovšem byly jak tankové jednotky či obrněné transportéry, tak letadla či vrtulníky. Zdánlivě se Moskvě

podářilo splnit dávný carský sen: kontrolovat Afghánistán vojensky.

Situace v zemi se zdramatizovala. Vláda v Kábulu nebyla schopna prosazovat na celém afghánském území svoji novou moc, Karmal byl ve snaze získat si přízeň obyvatel neúspěšný. Zavedení pozemkové reformy, respektive vyvlastnění půdy, bylo pro kmenové náčelníky i jejich rodiny impulzem k odchodu ze země. Zejména Paštuni hromadně prchali za hranice. Sousední Pákistán zřídil na svém území mnoho uprchlických táborů, ale poskytoval podporu i ozbrojeným skupinám mudžáhidů. Odpor obyvatel byl vykládán jako boj za víru (džihád), respektive byl namířen proti přítomnosti nevěřících, tedy sovětských vojsk. Ovšem i sami odpůrci Sovětů si islám vykládali různě. Projevila se typická kmenová řevnivost, odlišnosti mezi šííty a sunnity atd.

Krutá válka mudžáhidů se sovětskými vojsky a vládními jednotkami trvala od počátku 80. let. Sověti nedokázali Afghánistán, zvláště venkov, vojensky ani politicky kontrolovat, nemohli ani dostatečně těžit ze vzdušné převahy. Jejich vojska přitom postupovala velmi brutálně i vůči civilnímu obyvatelstvu. Mnoho dětí bylo zabito či zraněno po výbuchu nášlapných min. Válka vzbudila negativní mezinárodní ohlas a odbojové skupiny využívající gerilovou taktiku toho dokázaly využít. Pomoc ze zahraničí postupně rostla, putovala z USA či Saúdské Arábie (mudžáhidi např. mohli využívat protiletadlové střely Stinger). Situace ukazovala, že jediným východiskem je diplomatické vyjednávání. Po nástupu Michaila Gorbačova do čela

Afghánská společnost stojí na komunitě, její osou je zároveň náboženství – islám. A je to také společnost s výraznou mužskou dominancí.

Kábul v druhé polovině 60. let 20. století

SSSR v roce 1985 také Moskva zesílila snahy o hledání diplomatického řešení. K uklidnění situace měla pomoci i Karmalova rezignace na vrcholnou stranickou funkci v roce 1986. Jeho nástupce Muhammad Nadžibulláh (1947–1996) se snažil o politiku národního usmíření. Celkově režim usiloval o liberalizaci.

Mezinárodní jednání o urovnání afghánského konfliktu se konala v Ženevě. Za zprostředkování OSN se jich kromě Afghánistánu účastnily také Pákistán, SSSR a USA. V roce 1988 došlo k dohodám, které stanovily, že se SSSR má stáhnout do devíti měsíců. Odchod sovětských vojsk byl dokončen v polovině února roku 1989. Posledním sovětským velitelem, který Afghánistán opustil, byl Boris Gromov.

Účet konfliktu byl pro všechny těžký. Od roku 1979 sloužilo v Afghánistánu na 750 000 sovětských vojáků, přičemž údaje o lidských ztrátách se liší: někde je uváděno přes 13 000 mrtvých sovětských vojáků, jinde 15 000. Skutečný

Posezení při pití čaje a hovoru; do afghánského světa se i ve 20. století výrazně promítaly prvky staletí minulých.

počet může být mnohem vyšší. Pro Sovětský svaz šlo o vojenskou, geopolitickou a ekonomickou katastrofu, která podtrhla jeho oslabení na konci studené války. Pro Afghánistán zase znamenala válka vnitřní rozklad, který pokračoval i v následujících letech. Země byla zničena, lidé zchudli, mnozí z vrstvy úředníků a vzdělaných lidí buď byli zabiti, nebo ze země utekli. Celkové odhady počtů afghánských obětí války začínají na stovkách tisíc mrtvých.

Příchod Tálibánu

Po odchodu Sovětů Nadžibullahovo postavení nadále sláblo. V roce 1992 mudžáhidové dobyli Kábul. V jejich táborech však narůstaly spory a země byla fragmentovaná, moc si udržovali jednotliví lokální vojenští velitelé. Narůstaly konflikty mezi nejpočetnějšími etniky v Afghánistánu: na jedné straně stály paštunské elity ovládající Kábul a na druhé tádžicko-uzbecké skupiny. Velmi rychle se významnou vojenskou a politickou silou stalo radikální sunnitské hnutí Tálibán. Původně šlo o malou skupinku, jejíž síla však narůstala – k hnutí se připojovali mladí muži z Afghánistánu a Pákistánu, kteří v něm viděli jedinou šanci na budoucnost. Zprvu se zdálo, že Tálibán přináší jistou formu pořádku,

Účet konfliktu byl těžký. Pro Sovětský svaz šlo o vojenskou, geopolitickou a ekonomickou katastrofu. Pro Afghánistán znamenala válka vnitřní rozklad, který nadále pokračoval.

ruku v ruce s tím se však prosazovalo i zavedení nejprísnějších pravidel ortodoxního islámu. Tálibán nakonec obsadil Kábul a jeho vůdce mulla Muhammad Umar (1959–2013) se po roce 1996 stal de facto vládcem celé země. Hnutí nastolilo extrémně represivní režim. Tálibán svou zemi uzavřel před světem, hrubě také změnil postavení žen ve společnosti. Nešlo jen o omezení přístupu ke vzdělání, práci či zdravotní péči – začala vlna násilností vůči nim, jejich vytlačování z veřejného prostoru. Některé rodiny tak své dcery raději posílaly do zahraničí. Součástí tálibánského režimu byly také veřejné popravy nebo kamenování. Pro obyčejné Afghánce začalo další složité a nebezpečné období. Praktiky tálibánského režimu vzbudily odpor v celém světě. Situace kulminovala po

11. září 2001, po teroristických útocích na Světové obchodní centrum v New Yorku a na budovu Pentagonu ve Washingtonu. Tálibán poskytoval azyl vůdci teroristů z al-Káidy Usámu bin Ládinovi. Tím zavlkl svoji zemi do další války. Tálibán sice již koncem roku 2001 mocensky ustoupil, ale země byla dále rozdělena a žila v neklidu.

Text: Petr Janoušek
Autor je historik VHÚ Praha

Fotografie k tomuto článku pořídil Ivo Dostál, bývalý diplomat, který působil v Afghánistánu v druhé polovině 60. let jako kulturní atašé na čs. vyslanectví. Dostálova fotografická sbírka je nyní uložena ve Vojenském historickém ústavu Praha.

2001-2021

DVACET LET V BOJI S TÁLIBÁNEM

Útoky z 11. září 2001 představovaly pro USA šok. Odveta mířila na Afghánistán, který vůdci teroristické sítě al-Káida Usámu bin Ládini poskytoval zázemí. Po vypuzení tálibánského režimu začalo svou přítomnost v zemi posilovat i NATO.

Před teroristickými útoky na USA z 11. září 2001 nepatřil Afghánistán mezi prioritní oblasti administrativy amerického prezidenta George W. Bushe. To však smrt téměř tří tisíc lidí okamžitě změnila, novinové titulky předních amerických novin hovořily o „útku na USA“ či „válce proti Americe“. Prezident Bush byl rozhodnutý jednat. Stejně reagovali spojenci z NATO, kteří odsoudili útoky a nabídli USA podporu. Poprvé v aliančních dějinách byl aktivován článek 5 Washingtonské smlouvy o kolektivní obraně. Vůdce Tálibánu mulla Muhammad Umar ovšem Usámu bin Ládina nevydal – zřejmě kalkuloval s tím, že se Američané a jejich spojenci neodhodlají k razantní reakci. Ti se ale spojili s afghánskými nepřáteli Tálibánu sdruženými v tzv. Severní alianci, která měla k dispozici 15 až 20 tisíc mužů. Operace Trvalá svoboda (Enduring Freedom) začala 7. října 2001 leteckými údery. O dva týdny později je následovalo pozemní tažení. Američané nasadili své moderní zbraně – přesně naváděnou municí, střely Tomahawk či bezpilotní prostředky Predator. Jejich speciální síly také úzce spolupracovaly s Afghánci. Zároveň poslala do Afghánistánu své týmy CIA. Jejich úkolem bylo dopadnout a zabít Usámu bin Ládina. Už v roce 2001 byl málem chycen: v rámci bitvy o skalní komplex Tora Bora zabili Američané více než 200 příslušníků al-Káidy, ale vůdce teroristů stále unikal.

Porážka Tálibánu na podzim 2001 byla rychlá. Již 13. listopadu 2001 tálibánské síly, disponující asi 45 tisíci muži (plus 2700 příslušníků al-Káidy a další bojovníci z ciziny), opustily Kábul. Město obsadily síly Severní aliance. Tálibán zároveň ztrácel kontrolu i nad dalšími částmi Afghánistánu.

Operace ISAF

Po porážce Tálibánu okamžitě zahájil gerilovou válku. Západ se naopak snažil o stabilizaci Afghánistánu. Již v lednu 2002 na místo dorazili

první příslušníci sil ISAF (International Security Assistance Force). Na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN měly tyto síly pomoci vytvořit v Afghánistánu trvalý mír. Ve stejném roce začaly USA vytvářet koncept provinčních rekonstrukčních týmů (PRT), jejichž vedení a správu později převzaly i některé další státy. Důležitý mezník představoval summit NATO v Praze, který otevřel cestu pro zapojení sil NATO. V roce 2003 tak Aliance převzala operaci ISAF. V následujících letech síly NATO posilovaly svou přítomnost v zemi a přebíraly do správy další její části. Podílely se na udržování bezpečnosti, pomáhaly také při realizaci parlamentních

V květnu 2011 zabily americké speciální síly Usámu bin Ládina v jeho úkrytu v Pákistánu. Jeden z hlavních cílů tak byl splněn. Proces předávání odpovědnosti Afgháncům však nebyl jednoduchý. Spojenci ale neváhali obětovat i značné finanční částky – na summitu v Chicagu byly ve prospěch afghánských ozbrojených sil vyčleněny čtyři miliardy dolarů. Postupem času také museli spojenci čelit nárůstu útoků ze strany Tálibánu, který nabíral na síle.

Mise ISAF byla jednou z nejdelších a nejnáročnějších v alianční historii. Na svém vrcholu síly čítaly více než 130 tisíc vojáků z padesáti zemí – členských států NATO a jejich partnerů. Spojenecké působení v různých operacích si vyžádalo i oběti na životech: jen Američanů zemřelo v zemi více než 2300. Umírali však i příslušníci dalších armád.

Operace RSM

Operaci ISAF k 1. lednu 2015 nahradila nebojová operace Resolute Support (RSM), už s koncem roku 2014 byla uzavřena také operace Enduring Freedom. Afghánci převzali odpovědnost za svoji zemi – již na konci prosince 2012 ostatně více než 80 procent populace žilo v oblastech, kde primární bezpečnostní roli hrály afghánské síly. Zahraniční partneři ale stále dbali na podporu demokratických procesů.

Spojenecké operace v Afghánistánu

Enduring Freedom (OEF-A)

Trvalá svoboda

Od 7. října 2001 do 28. prosince 2014
Účast 25 členských a partnerských států NATO

International Security Assistance Force (ISAF)

Mezinárodní bezpečnostní

podpůrné síly

Od 20. prosince 2001 do 28. prosince 2014
Účast 38 států, z toho 26 členů NATO

Resolute Support (RSM)

Rozhodná podpora

Od 1. ledna 2015 do 4. července 2021
(vojenská přítomnost)
Účast 36 států, z toho 29 členů NATO

Freedom's Sentinel

Strážce svobody

Od 1. ledna 2015 do srpna 2021

Mise USA následující po operaci Enduring Freedom. Součástí mise Resolute Support pod vedením NATO, která začala ve stejný den.

a prezidentských voleb. Prezidentem země se stal v roce 2004 Hámíd Karzaj.

Jedním ze základů alianční strategie byly provinční rekonstrukční týmy; podaří-li se pozvednout civilizační úroveň země (školy, zdravotnictví atd.), zmenší se nebezpečí radikalizace obyvatelstva. Na obnově Afghánistánu se podílelo také OSN, Světová banka či Evropská unie. Spojenci také kladli důraz na výcvik afghánských bezpečnostních sil, které měly být schopné samostatně převzít odpovědnost za udržení bezpečnosti v zemi.

NATO si uvědomovalo, že naději na mír přinese jen konsenzus mezi samotnými Afghánci. V únoru 2020 Spojené státy a hnutí Tálibán podepsaly mírovou dohodu, která umožnila stahování zbývajících mezinárodních sil. Rok 2021 tento proces završil, odchod započal 1. května. Během letních měsíců roku 2021 země již mířila pod vládu Tálibánu, v srpnu obsadilo toto hnutí prakticky celou zemi a hlavní město Kábul. Budoucnost Afghánistánu tak zůstává nejistá, s mnoha otázkami.

Text: RED

HODNĚ JSME SE NAUČILI!

Má za sebou sedm zahraničních operací. V roce 2007 velel 5. kontingentu naší armády a byl náčelníkem štábu mezinárodního provinčního rekonstrukčního týmu v operaci ISAF v Afghánistánu. Od roku 2010 zahraniční operace armády řídil a pravidelně za vojáky jezdil. Česká republika své vojáky z Afghánistánu stáhla jako jedna z posledních zemí NATO. „Naše jednotky v Afghánistánu čelily složitým bojovým situacím. Hodně jsme se naučili a už to nikdy nezapomeneme,“ říká náčelník Generálního štábu AČR, armádní generál ALEŠ OPATA. „Na naše vojáky jsem neskutečně hrdý.“

Co se vám vybaví jako první, když se řekne Afghánistán?

Náročné prostředí, jiná kultura. Abychom tam mohli operovat, museli jsme znát historii Afghánistánu a jeho kulturní zvláštnosti. Pochopit mentalitu Afghánců bylo dost složité, ale klíčové.

Vzpomenete si na své první dojmy po přiletu do země?

Každého na první pohled upoutá afghánská příroda. Je zvláštní a svým způsobem krásná.

V roce 2007 jste velel českému kontingentu a byl jste náčelníkem štábu mnohonárodního rekonstrukčního týmu v operaci ISAF. Jak jste se tehdy připravovali?

Bylo zřejmé, že to nebude vůbec jednoduché. Klimatické a geografické podmínky v Afghánistánu jsou extrémně nepříznivé. Proto jsme přípravu jednotky směřovali tak, aby byla schopna vést bojovou činnost ve vysokohorském prostředí. Výcvik jsme zahájili v Turecku. Turecká armáda nám doporučila výcvikové prostory, které se podobaly terénu v Afghánistánu. Kromě bojové přípravy to byla i příprava na náročné geografické podmínky.

Zahraníční operace v Afghánistánu se už jenom kvůli vzdálenosti značně lišila od předchozích misí v bývalé Jugoslávii. Čím nejví?

Všechno bylo složité: proces plánování, přeprava jednotky k nasazení, přeprava, zásobování. V operaci vzdálené šest tisíc kilometrů byli vojáci zpočátku závislí sami na sobě nebo na tom, co si přivezli s sebou. Dopravní zabezpečení bylo také komplikované, Afghánistán na rozdíl od zemí bývalé Jugoslávie neměl vybudovanou dopravní infrastrukturu.

Měli jste představu, do čeho jdete?

Pochopitelně jsme měli informace od našich předchůdců. Čeští vojáci v Afghánistánu působili od roku 2002, navíc přímo v Badachšánu operovala jednotka průzkumného praporu. V průběhu naší přípravy mně velice vyšel vstříc velitel 601. skupiny speciálních sil, která už za sebou měla bojové angažmá v Afghánistánu, byla nasazena v rámci operace Trvalá svoboda. Vojáci nám předali řadu zkušeností a zásadních doporučení. Několik měsíců před zahájením výcviku jsem začal číst dostupnou literaturu o Afghánistánu včetně několika ruských knížek přeložených do angličtiny. Jednou z nich byla i studie Medvěd šel přes horu (The Bear Went Over the Mountain: Soviet Combat Tactics in Afghanistan).

Bylo to poučné?

Rozhodně! Kniha detailně popisovala sovětskou taktiku během války v Afghánistánu. Působili jsme v Badachšánu, kde se sovětské jednotky potýkaly s řadou problémů. Ze studia literatury o sovětském konfliktu

v Afghánistánu jsme zjistili, že situace v dané oblasti je jako přes kopírák, jen posunutá o několik let dopředu. Když jsme se bavili o zónách, kde byly napadány sovětské jednotky, zjistili jsme, že jsou v podstatě identické. Sověti měli také síť letišť na stejných místech jako my. Dost přínosných informací o Afghánistánu se tedy dalo získat z knih. Naprosto stěžejní pro mě ovšem byla spolupráce s šestsetjedničkou – jejich pohled na věc a na prostor nasazení byl rozhodující.

Jak jste se připravovali na kulturní odlišnost země?

Základem přípravy je pochopit danou zemi a konflikt. Při každé operaci v zahraničí je důležité znát kulturu národa, jeho zvyky, způsob života, a přizpůsobit tomu pak své chování. Dominantním náboženstvím v Afghánistánu je islám, ovlivňuje chod celé země, bylo tedy třeba něco si o tom přečíst. Museli jsme se také naučit chápat kulturu kmenových vůdců a porozumět specifikům, která z toho vyplývají. Chtěli jsme se k afghánským obyvatelům chovat korektně. Nepochopení místní kultury může totiž v budoucnu vygenerovat plno problémů. Když jsme přijeli do Afghánistánu, některé distrikty byly uzavřené, příčinou byly velmi komplikované vztahy mezi vojáky ISAF a tamními obyvateli. Díky tomu, že jsme si nastudovali věci související s jejich kulturou, způsobem života, s kmenovým zřízením, tak jsme se postupně v uzavřených distriktech

začali prosazovat, ať už to bylo díky informačním operacím nebo projektům CIMIC.

Co vás během operací v Afghánistánu překvapilo?

Bylo zvláštní, jak klimatické a geografické podmínky ovlivňovaly plánovací proces. Pohybovali jsme se ve velice složitém terénu, kde scházela komunikační infrastruktura s výjimkou spojení mezi hlavními městy. Průměrná rychlost naší patroly byla mezi deseti a dvaceti kilometry za hodinu. Vojáci operovali v nadmořské výšce blížící se třem tisícům metrů. Překvapilo mě, že jsme neměli výraznější problémy s aklimatizací na vysokohorské podmínky. Vojáci byli dobře připraveni. Počasí bylo velmi proměnlivé. V pohoří Hindúkuš docházelo k náhlým, prudkým zvrátům počasí, což nás citelně zasáhlo.

Na začátku května 2007 se na patrole utrhla podmáčená cesta a lavina kamení a bahna smetla dva vojáky z vaší jednotky, jeden z nich zahynul. Jaká je nezbytná reakce na takovou událost?

Velitel nemá čas na to, aby truchlil nebo brečel, protože musí udržet jednotku pohromadě. Musí ji dostat rychle zpátky do podoby, aby mohla plnit operační úkoly. Chvilu, kdy tu ztrátu prožije, přichází až potom. Jednotka musí situaci zvládnout, musí obnovit bojeschopnost, vojáci si nemůžou vzít dva týdny dovolené, musí začít znovu. Když přijde o vojáka, je to vždy velmi těžké, jakkoli se ztrátami musíte v operaci počítat. Kolju Martynova jsem znal od té doby, co nastoupil k výsadkovému praporu. U výsadkářů nejsou vztahy anonymní, jsou budovány na kamarádství a vzájemném respektu, takže o to je to pak horší.

Nikolaj Martynov byl první ze čtrnácti českých vojáků, kteří v Afghánistánu přišli o život.

Někteří z nich byli moji dlouholetí přátelé.

Co jste si z Afghánistánu odnesl?

Moje „take away“ z Afghánistánu je skutečnost, že všichni vojáci bez rozdílu pochopili, že na správných nebo nesprávných rozhodnutích záleží životy. Každý velitel, a tím myslím i na nejnižších velitelských pozicích, je pro své vojáky klíčová osobnost. Vojáci od svého velitele očekávají rozhodnutí. Na Balkánu si ho obvykle mohl desetkrát promyslet nebo ho odložit. V Afghánistánu se jasně ukázala důležitost rozhodování velitelů. Je nutné přemýšlet dopředu, rozhodovat se

dynamicky a za svá rozhodnutí nést zodpovědnost. Díky tomu máme dnes kvalitní velitelský sbor. Jenom minimum vojáků z bojových jednotek neprošlo zahraničními operacemi. Sebevědomí vojáků se posílilo, stali se lepšími profesionály, naučili se spolupracovat se zahraničními partnery, zjistili, že to, co se učí teoreticky a prakticky při výcviku, v reálné situaci opravdu funguje. V profesionalizaci a v přípravě vojáků jsme se posunuli výrazně dopředu.

Změnila se během dvaceti let příprava vojáků do zahraniční operace?

Vždycky jsme se snažili výcvik maximálním způsobem přizpůsobovat realitě, proto se systém přípravy a výcviku do Afghánistánu v průběhu let upravil. Mimo jiné se zavedlo, že se na výcviku nové jednotky podílela ta jednotka, která v Afghánistánu své působení nedávno ukončila. Díky této spolupráci se podle mě smazalo takové to klubové rozdělení v armádě. Vojáci z různých specializací a jednotek mezi sebou začali více komunikovat, armáda se začala chovat jako celek. Vojáci svoje

nasazení v Afghánistánu brali velice vážně, kontingent od kontingentu to byla více připravená jednotka. Jsem naprosto přesvědčen, že každý voják, který tam jel, přesně věděl, co bude dělat a co může nastat.

Mluvil jste o důležitosti rozhodování. Dá se něco takového natrénovat?

Armáda má nastavený systém velení řízení i různých postupů. V Afghánistánu se ukázalo, jak důležité jsou standardní operační postupy. Vojáci musí mít tyto zásady detailně nacvičené, musí reagovat automaticky. Když je patrola napadena, musí přesně vědět, jak se mají chovat a co mají dělat. Kdy začíná krycí palba, jak uniknout z léčky, kdy se vyjíždí z kill zóny, jakým způsobem mají zaujmout kruhovou obranu. Cvičili jsme reakce na různé situace, tou základní byly raketové útoky povstalců na základny. Vojáci přesně věděli, co mají dělat, a nedumali nad tím. Bojové drily se zautomatizovaly. Když se dívám na staré fotky, vidím ten rozdíl na první pohled.

Skupinová fotografie 5. kontingentu Armády České republiky mezinárodního PRT Fajzábád. V popředí stojí tři velitelé. V čele stojí tehdejší velitel 43. výsadkového mechanizovaného praporu Zdeněk Kolář, za ním budoucí velitelé jednotky: vlevo Róbert Dziak a vpravo Aleš Opať.

Foto: sbírka VHÚ Praha

V čem například?

Je to poznat na tom, jak jsou vojáci ustrojeni, jakým způsobem drží zbraně, jak se chovají.

Je dnes armáda jinak vybavená a vyzbrojená?

Čtyři roky jsem jako ředitel Společného operačního centra mohl sledovat, jak se měnila výstroj a vybavení vojáků, ať to byly zbraně, zbraňové systémy nebo prostředky spojení. My jsme v roce 2007 používali radiostanice, kterými se v členitém terénu dalo spojit pouze se značnými obtížemi. To už je ovšem dávna minulost, o několik let později se dosáhlo dokonalého spojení, které bylo kompatibilní s našimi aliančními partnery. Pochopitelně musím zmínit „nekonečný příběh“ na téma neprůstřední vesty a přilby. Promítalo se to i do našeho působení v Afghánistánu. I když je to základní věc, kterou každý voják musí mít, tak s tím byly problémy, protože náš akviziční proces je složitý a zdoluhavý. Domníval jsem se, že je to stejné jako nakupovat rohlíky, ale to jsem se mýlil. Samozřejmě se doplňovala i technika. Jak se vyvíjel konflikt a jednotlivé hrozby, pozměnily se i taktické postupy, které vycházely z našich zkušeností.

Takže se stalo normou, že se snažíte poučit?

Považuji to za velice důležité. Poučili jsme se z každého incidentu, který jsme zažili. Podrobně jsme ho analyzovali a přijali opatření, abychom se podobné situaci do budoucna vyhnuli nebo na ni byli schopni reagovat.

Od roku 2010 jste jako ředitel Společného operačního centra řídil zahraniční operace a do Afghánistánu pravidelně jezdil. Vojáci tehdy říkali: „To nebyla kontrola, to bylo povzbuzení.“ To byl záměr?

Zúčastnil jsem se sedmi zahraničních operací a dobře jsem si pamatoval, co mi při kontrolách vadilo a co jsem naopak postrádal.

To, co vám vadilo jako kapitánovi nebo majorovi, jste prostě nechtěl dělat?

Přesně tak. Prostě jsem si pamatoval, co jsem tehdy prožíval, když mně byrokrat kontroloval papíry, přepočítával stránky v bojovém rozkaze a hledal v záznamech, jestli jsem správně vyplnil čjéčko. Jednalo se převážně o kontroly administrativní, málokdy byly směřovány na vybavení jednotek. Velkým příkladem pro mě byl generál Šiba a generál Kuba, kteří dokázali velice rychle a efektivně

reagovat na materiální a technické potřeby vojáků v IFOR.

Proto jste změnil systém kontrol jednotky v operaci?

Zavedl jsem VAT (Vulnerability Assessment Team). Tým se zaměřil na zabezpečení vojáků, jejich ochranu a potřeby. Zároveň jsem striktně dbal na to, aby v kontrolních týmech byli lidé, kteří operacemi sami prošli. Vždycky jsme se snažili řešit potřeby vojáků, zároveň ale tým dokázal rozlišit, co je zásadní pro jejich bojovou činnost a co přesahuje jejich očekávání. Na místě jsme mluvili se třemi skupinami lidí – s velením, samotnými bojovníky a zabezpečením. Debaty s vojáky a veliteli vás obohatí, protože každá jednotka se nacházela v jiné situaci. Kladli jsme také velký důraz na to, aby naše národní velení v Kábulu, enesíčko (National Support Element), které zabezpečovalo vojáky a úkolové uskupení, bylo efektivní a věci řešilo rychle. Snažili jsme se odbourat administrativně byrokratický systém.

V Afghánistánu jsme po boku spojenců působili dvacet let. Máme své raněné a padlé, stálo to nějaké prostředky. Jak váleční veteráni z Afghánistánu vnímají současnou situaci?

Stažení vojsk je věc politického rozhodnutí. My jsme profesionální armáda a pracujeme na základě zadání, které jsme dostali. Netvrdím, že jsme odešli předčasně. Ale z mého vojenského pohledu jsme tam nějakou dobu ještě měli zůstat. Ukončení vnitřních ozbrojených konfliktů je komplikovaná záležitost. Před dvaceti lety země vypadala jinak. Afghánská vláda a bezpečnostní složky měly od jednotek NATO svá očekávání, do významné míry jsme je naplnili. Na druhou stranu i my jsme očekávali, že Afghánistán naši investici nějakým způsobem zúročí. Vojáci, kteří v Afghánistánu působili skoro dvacet let, tam bezesporu odvedli svoji práci. Afghánistánu odevzdali, co mohli.

Armáda prodělala výkonnostní skok. Nemáte obavu, že zkušenosti a schopnosti nabyté v Afghánistánu časem vyprchají?

„Kapitál“, který jsme v Afghánistánu získali ve výcviku a mnoha dalších činnostech, se nepochybně ještě zúročí. Díky zkušenostem z Afghánistánu máme dnes skvělé instruktory v praporčickém a poddůstojnickém sboru. Když jste před deseti lety potkali deset vojáků, každý držel zbraň jinak, každý zaujímal jinou střeleckou polohu. Dnes se všichni chovají

stejně, návyky mají zautomatizované. Do jiné dimenze se posunula i zdravotní příprava vojáků na základní, taktické úrovni. Každý rok uděluji několik plaket za záchranu lidského života, což dokazuje, že dobře vycvičený voják je schopen uplatnit své dovednosti i v běžném životě.

Co pro armádu znamená, že má přes 11 500 veteránů z Afghánistánu?

Jsem na naše vojáky neskutečně hrdý. Nikdy jsme se neschovávali v nějakém závětří. Armáda tam působila ve složitých prostorech nasazení, v Kandaháru, Hilmandu, Vardaku, Lógaru nebo Parvátu, kde se skutečně bojovalo. Čeští vojáci získali nejen obrovské zkušenosti, ale i uznání od spojenců. Získali si stejný respekt, jako měli naši vojáci za druhé světové války. Naši alianční partneři vědí, že se na naše vojáky dá spolehnout.

Často zdůrazňujete, že profesionální armáda se opírá o své zkušenosti a historické tradice.

Armáda, která nemá tradice a své hrdiny, v podstatě neexistuje. Tradice jsou pro vojáky důležité, připomínají jim, že bývalí příslušníci jednotky aktivně vedli bojovou činnost. Dnes už máme nové generace zkušených vojáků, kteří prošli válkou a mohou být pro ostatní vzorem. V roce 2010 jsem proto podpořil projekt Vojenského historického ústavu Praha, jenž uchovává předměty a vzpomínky vojáků z míst operačního nasazení. Současnost se dříve nebo později stane historií. Sám jsem měl to štěstí, že jsem se znal s československými parašutisty Jaroslavem Klemešem, Josefem Černotou, Rudolfem Pernickým a Rudolfem Krzákem. Nikdy si nepřipouštěli, že by se vzdali, pro svou vlast byli schopni obětovat cokoliv, nikdy proti své zemi neřekli křivé slovo, i když byli v padesátých letech perzekvováni. Pro vojáky, ale i pro mě bylo důležité, že byl Jarda Klemeš na nástupu před odjezdem do mise a promluvil k nám. Budu ho parafrázovat: „Pojedete do války a ta válka není jednoduchá. Neposerte se z toho a nikdy nezapomeňte na to, že jste Češi.“ Na vojákovi totiž každý pozná, odkud je, takže vlastně reprezentuje svou zemi.

Co byste vzkázal vojákům, kteří v Afghánistánu bojovali?

Jsem na ně neskutečně pyšný. Jsem hrdý na naši armádu a na cestu, kterou ušla od roku 1993 až do současnosti.

Text: Hana Benešová

ROKY POTU, **KRVE** I ZKUŠENOSTÍ

Nasazení Armády České republiky v Afghánistánu v letech 2002-2021

V červnu letošního roku opustila česká armáda po dvou desítkách let Afghánistán. Uzavřela se tak významná a nejdelší kapitola nasazení českých vojáků v zahraniční operaci; od roku 2002 se jich v ní vystřídal přes 11 500. Polní nemocnice, chirurgický tým, rekonstrukční tým, piloti i bojové jednotky, chemici, pyrotechnici, meteorologové... Česká armáda zanechala v Afghánistánu svou stopu a především získala nesmírně cenné zkušenosti z nasazení v ostrých bojových operacích v nejsložitějších částech země.

Prezident Václav Havel: „Jedete vykonávat velmi důležitý úkol... Jste ti, kteří prohloubí mezinárodní důvěryhodnost České republiky.“

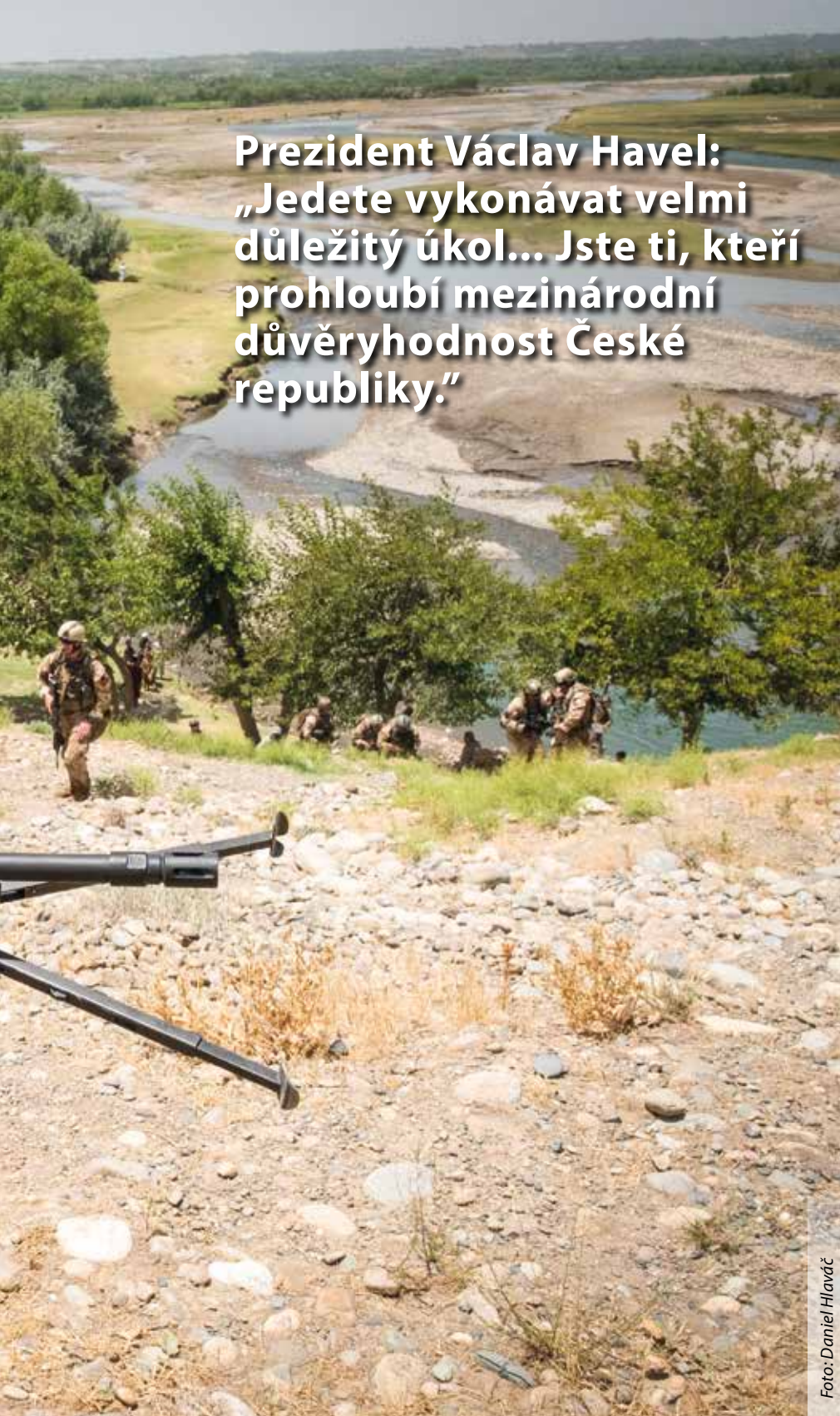

Foto: Daniel Hlaváč

Pěší patrola na hranicích provincií Parván a Kápísá

První operací, do které se čeští vojáci zapojili, byla International Security Assistance Force (ISAF). Vláda České republiky vyslala v dubnu 2002 do akce lékaře z 6. polní nemocnice, které o půl roku později vystřídala 11. polní nemocnice. Na ruzyňské letišti první jednotku s novými nášivkami na ramenou přijel před odletem pozdravit i prezident republiky Václav Havel.

„Jedete vykonávat velmi důležitý úkol. Za prvé budete pomáhat trpícím lidem ze země zkoušené dlouholetými válkami, ale budete také pomáhat vojákům, kteří tam plní své úkoly. A nejen to. Jste zároveň ti, kteří prohloubí svou prací mezinárodní důvěryhodnost České republiky. Naše země bude díky vám vnímána jako země, které není lhostejný osud člověka, lidských práv, svobody a demokracie kdekoli

ve světě,“ řekl před odletem Václav Havel nastoupeným vojákům, jejichž řady tvořil zdravotnický personál spolu s jednotkou.

„Vojenská nemocnice během svých předchozích nasazení v misích dokázala přesvědčit naše spojence o svých odborných i lidských kvalitách,“ uvedl velitel jednotky plukovník Jindřich Sitta. „Proto mě jako velitele těší, že na základě skvělých výsledků práce českých vojenských lékařů jí byla dána důvěra reprezentovat naši zemi i v boji proti terorismu.“ Působení našich zdravotníků v Afghánistánu završil jedenáctičlenný polní chirurgický tým v dubnu 2003.

Později byly v rámci ISAF nasazeny i další české jednotky. Uznání Afghánců si vysloužil Provinční rekonstrukční tým (PRT). Historie zapojení České republiky do PRT spadá do března roku 2005. Tehdy byl jako součást sil ISAF nasazen 1. kontingent AČR na severovýchodě Afghánistánu v provincii Badachšán. Čtyři desítky českých vojáků zde pod vedením majora Miroslava Vybíhala poskytovaly společně se stejně velkou dánskou jednotkou a zhruba 130 příslušníky německého Bundeswehru ochranu lidem podílejícím se na hospodářské obnově země.

Základ českého kontingentu tvořili vojáci 102. průzkumného praporu z Prostějova. V provincii sice nezuřila gerilová válka, ve velkém se zde ale pěstoval mák a vyrábělo opium. „Hned po příjezdu do Afghánistánu se naše hlídka dostala v jedné z okolních vesnic do konfliktu s místním obyvatelstvem,“ vzpomínal na těžké začátky major Vybíhal. „Vesničané si mysleli, že jsme tam kvůli jejich makovým polím, a začali vojáky kamenovat. Rozbili sklo u auta, dokonce jednoho vojáka lehce zranili. Nakonec se vše vyřešilo ve spolupráci s místní policií a guvernérem. Pak už žádné problémy nebyly.“

Při střídání dalšího kontingentu, jehož jádro opět tvořili průzkumníci z Prostějova pod vedením podplukovníka Radka Černého, došlo i k výměně techniky. Poruchové sovětské UAZy nahradila nová vozidla Land Rover 110 TDi. Vojáci tehdy absolvovali jeden z nejnáročnějších přesunů: těžkým horským terénem z Kábulu do Fajzábádu ujeli sedm set kilometrů během tří dnů.

Překonávat překážky, získávat důvěru

Nástupem 5. kontingentu v roce 2007 pod vedením tehdejšího plukovníka gšt. Aleše Opaty došlo k několika změnám. Základ tohoto a následujícího kontingentu tvořili příslušníci

Čekání na noční patrolu v okolí letecké základny Bagráh, operace Resolute Support, rok 2019

43. výsadkového mechanizovaného praporu z Chrudimi a došlo k personálnímu navýšení. Čeští vojáci začali působit v osmi distriktech namísto původních pěti.

Počátkem května 2007 postihla tento kontingent tragická událost. Konvoj přesunující se v horách se dostal do bouře, přívalové lijáky uvolnily lavinu vody, bláta a kamení a ta srazila vojenskou techniku z cesty do hluboké rokle. Jeden z našich vojáků zahynul, druhý byl těžce raněn. Pro jednotku to byly těžké chvíle, ale situaci psychicky ustála a vojáci pokračovali v plnění úkolů. „Česká armáda má ve svých lidech, nadšených a odhodlaných, obrovský potenciál,“ podotkl později velitel prvního kontingentu PRT Lógar plukovník gšt. Ivo Střecha. Právě v Lógaru začali čeští vojáci plnit úkoly v březnu 2008. Celkem se tu vystřídalo během deseti kontingentů na 2 500 českých vojáků

a pět týmů civilní části. „Největším překvapením bylo setkávání s místními lidmi,“ zmínil Ivo Střecha. „Zaskočila mě velká nedůvěra – nešlo poznat, komu je možné věřit a s kým stojí za to spolupracovat. Ať už šlo o představitele vlády, místní policii i obyčejné lidi. Ale myslím, že jsme svým přístupem získali onu potřebnou důvěru.“

Na základně Shank se v lednu 2013 konal slavnostní nástup u příležitosti ukončení činnosti PRT. Tehdejší velitel 10. jednotky PRT Lógar plukovník gšt. Josef Kopecký zmínil: „Před pěti lety zahájil v Lógaru činnost provinční rekonstrukční tým. Jsem hrdý na to, že jsme mohli přispět k rozvoji provincie.“ Vedoucí civilní části Magdalena Pokludová a její tým zaměřil své úsilí zejména do oblasti zemědělství, vodního hospodářství, bezpečnosti a vzdělávání.

Riziko je pro nás ctí

Kromě jednotek pod ISAF v zemi působili i vojáci podléhající velení americké protiteroristické operace Enduring Freedom (Trvalá svoboda, od roku 2001). Více než stočlenný kontingent složený z příslušníků elitní 601. skupiny speciálních sil pod velením plukovníka Ondřeje Páleníka zahájil své operace 24. března 2004. Jednalo se o historický okamžik, protože šlo o první nasazení čistě bojové jednotky AČR v dějinách. „Šlo o regulérní válku a vždycky šlo o život,“ řekl velitel jednotky plukovník Páleník. „Riziko je pro nás ctí. Všichni vojáci vědí, že v Afghánistánu jde o skutečnou bojovou operaci. O nebezpečí vědí, ale byli perfektně vycvičeni a připraveni plnit úkoly i v těch nejsložitějších podmínkách.“

Čelili nástražným zařízením na cestách, raketovým útokům i osamělým sebevražedným

PŘEHLED ZAHRANIČNÍCH MISÍ ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY V AFGHÁNISTÁNU

Polní nemocnice, Kábul

2002–2003 / 6. polní nemocnice a 11. polní nemocnice, více než 290 vojáků

EOD + Meteo, Kábul

2004–2007 / pyrotechnický a ženijní průzkum, meteorologie, 100 vojáků v šesti odřadech

PRT Fajzábád

2005–2007 / ochrana německého PRT, šest kontingentů, více než 400 vojáků

Lead nation KAIA, Kábul

2006–2007 / Česko v roli tzv. vedoucího státu na kábulském letišti, kontingent 47 osob

Polní nemocnice a chemická jednotka + Meteo + AIR OMLT, Kábul

2007–2008 / zdravotníci, chemici, meteorologové, v pěti kontingentech přes 500 vojáků

KAIA a chemická jednotka + Meteo + AIR OMLT, Kábul

2008–2010 / chemické a hydrometeorologické zabezpečení, řízení letového provozu, více než 200 vojáků

Jednotka chemické a biologické ochrany, Kábul

2010–2012 / vyhodnocování radiační a chemické situace, pět rotací a více než 50 vojáků

Polní chirurgický tým, Kábul

2011–2013 / zdravotníci ve francouzské polní nemocnici, šest rotací, každá od 10 vojáků

SOG Vojenské policie, Hilmand

2007–2008 / skupina speciálních operací, posila britských jednotek, tři kontingenty, cca 100 vojáků

PRT Lógar

2008–2013 / vybudování a vedení vlastního PRT, 10 kontingentů, více než 2 600 vojáků

Orúzgán

2008–2009 / ochrana nizozemské základny Deh Rawod, dva kontingenty, více než 120 vojáků

Vrtulníková jednotka, Paktika

2009–2011 / vrtulníková jednotka se stroji Mi-171Š, sedm kontingentů, každý až 100 vojáků

atentátníkům a střelcům na motorkách v nejnebezpečnějších oblastech země. „Zranění kamaráda je nepříjemná událost, ale i k tomu jsme cvičeni, abychom se s tím dokázali vyrovnat. Ale hlavně abychom mu dokázali co nejrychleji a nejúčinněji pomoci,“ vzpomínal jeden z vojáků, který velel skupině speciálního určení a účastnil se tvrdých bojů.

Čeští vojáci se soustředili na provádění speciálního průzkumu a úderných akcí malého rozsahu, a to jak ve vysokohorských, tak i v obydlených oblastech. Příslušníci 601. skss sloužili v rámci operace Trvalá svoboda ještě v dalších letech, celkově provedli přes 200 bojových operací a museli řešit i vyhrocenou situaci během parlamentních voleb. Od ledna 2010 chránili český zastupitelský úřad v Kábulu a od poloviny roku 2011 působili v provincii Nangarhár. Zde cvičili zásahovou jednotku afghánské policie a také spolupracovali s ostatními spojenci při operacích proti organizovanému zločinu.

Podpora a podklady

V Afghánistánu působila mezi roky 2007–2008 i jednotka Útvaru speciálních operací (SOG – Special Operations Group) Vojenské policie. První kontingent dorazil na jih Afghánistánu do provincie Hilmand v dubnu 2007. S naší jednotkou se do operací zapojovala i britská pěchota a americké speciální síly. Jednalo se o útoky na objekty, ve kterých se zdržovali příslušníci Tálibánu. Rozhodovalo se o tom, kdo ovládne prostor.

K operacím byla vždy nutná důkladná příprava a naplánování. Zpravodajská podpora, perfektní mapové podklady, nastudovat objekty a přístupy k nim, to vše bylo alfa a omegou k provedení dané operace. „Konkrétní speciální taktiku se pořádně naučíte až v průběhu bojové činnosti,“ podotýkal velitel prvního kontingentu major Petr Krčmář. „Tisíckrát můžete nacvičovat, jak zaujmout palebné postavení, jak vniknout do budovy, ale až na místě zjistíte, jak protivník prostřednictvím improvizovaných výbušnin zajišťuje vstupy do domů, jak klade léčky a ze zálohy přepadá konvoje.“

Podle Krčmáře se taktika Tálibánu nedala dopředu naučit, každý ji musel zvládnout přímo na místě. Zde si také každý ověřil, jaké jsou jeho reakce, když se dostane pod přímou palbu. Jak se pohybovat, jak dávat pozor na nástražné systémy, jak postřelovat, jak používat letectvo nebo dělostřelectvo. Anebo kde se ve vyschlých korytech řek může nečekaně objevit záplava: „Najednou se můžete ocitnout po krk ve vodě, všude kolem bažiny, auto i se zásobami utopíte během chvíle. A to nemluvíme

„Samotní psi vzbuzovali mezi místní komunitou velký respekt,“ popisuje chování psů Vraga. „Pes pozná i to, jestli má z něho člověk strach a podle toho reaguje. Uspadňovalo nám to kontrolu, zda mezi lidmi není případný terorista, který se chystá zaútočit.“

Výcvik pilotů

Od dubna 2008 do ledna 2019 působila česká armáda ve třech misích vzdušných sil, a to OMLT (Operational Mentoring and Liaison Team),

Čelili nástražným zařízením na cestách, raketovým útokům i sebevražedným atentátníkům a střelcům na motorkách.

o komárech, kterých byly mraky. S nimi pak hrozilo nebezpečí malárie,“ popisoval těžké podmínky velitel kontingentu.

V rámci SOGu se bojových operací účastnili se svými svěřenci i psovodi z tehdejší Veterinární základny Grabštejn. Jako první odletěl do Afghánistánu rotmistr Alexandr Vraga s kolegou, s nimi psi Floyd, Nero, Gándhí a Hero.

AMT (Air Mentoring Team) a AAT (Air Advisory Team). Hlavním úkolem poradních týmů byl výcvik létajícího i pozemního personálu, pilotů a palubních techniků 377. vrtulníkové jednotky afghánských vzdušných sil. Výcvik probíhal nejprve na vrtulnicích Mi-24/35, později Mi-17/171. Od roku 2015 byla součástí jednotky AAT také skupina ochrany, tzv. Guardian Angels,

Foto: archiv 601. skss

Speciální síly – k přepravám v náročném terénu využívali vojáci velice často vrtulníky.

AMT a AAT, Kábul

2010–2012 / výcvik Afghánců na vrtulnicích Mi-24/35 a Mi-17, sedm kontingentů, každý cca 20 vojáků

Velitelství ÚU AČR ISAF + NSE, Kábul

2010 / organizační zastřešování všech jednotek a prvků resortu MO působících v Afghánistánu

OMLT, Vardak

2010–2013 / tým „omeleta“ cvičil Afghánce o síle praporu, v každé z pěti rotací cca 50 vojáků

Výcviková jednotka VP, Vardak

2011–2013 / příslušníci Vojenské policie pomáhali budovat Afghánskou národní policii, čtyři rotace, každá 12 příslušníků

ÚU speciálních sil, Nangarhár

2011–2012 / dvě úkolová uskupení, každé 100 vojáků, 601. skupina speciálních sil z Prostějova

Enduring Freedom

2004–2009 / speciální síly, průzkum, úderné akce, každý kontingent cca 100 členů

Úkolové uskupení ISAF/RSM

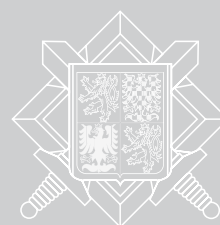
do 2014, resp. od 2015 / úkolová uskupení různých odborností, polní chirurgický tým či Air Advisory Team

BAF

2013–2020 / strážní jednotka na letecké základně Bagrá, kontrola vnějšího perimetru bezpečnostní zóny, 13 rotací, cca 2 000 vojáků

VP KAMBA

2017–2021 / jednotka Vojenské policie střežící zastupitelský úřad ČR, ochrana diplomatů při výjezdech

kterí zajišťovali bezpečnost českých a aliančních mentorů a instruktorů.

V Afghánistánu se vystřídal téměř 250 českých leteckých mentorů a instruktorů. Během tří různých misí zde působilo po dobu čtyř až šesti měsíců celkem 30 českých jednotek. Výcvik pod vedením českých instruktorů absolvovalo kolem 500 afghánských letců. „Výcvik nebyl vždy jednoduchý,“ popisuje začátky plukovník Petr Čepelka, který v roce 2008 jako zástupce velitele zahajoval první výcvikovou misi OMLT. „Na začátku jsme museli překonávat nejen velkou jazykovou bariéru, ale také jsme si museli vytvořit a zavést nové postupy. Zcela od nuly jsme například začali cvičit afghánské letectvo v letecké střelbě neřízenými střelami S-5 a z kanonů GŠ-23.“

Čeští mentoři také učili Afghánce zavádět evidence letů, plánování procesů a velení a řízení lidí AAF. „Výcvik se týkal jak kapitánů vrtulníků, druhých pilotů-operátorů, palubních techniků a střelců, tak i pozemního technického personálu,“ uvedl plukovník Miroslav Svoboda, velitel 22. základny vrtulníkového letectva, který velel 13. úkolovému uskupení RSM v roce 2016.

Česká „omeleta“

Pro stabilizaci Afghánistánu byl důležitým prvkem výcvik afghánských bezpečnostních sil. Vytvoření a vyslání českého OMLT do Afghánistánu bylo jednou z optimálních forem, jak se zapojit do úsilí NATO a spojenců při vytváření bezpečného prostředí a stability v zemi. Vojenští policisté cvičili příslušníky Afghánské národní armády a afghánské policie.

OMLT týmy měly mentorovat, vést a rozvíjet schopnost armádních jednotek. „Učí vojáky a policisty základním dovednostem, ovládat výzbroj a techniku, seznamují je s běžnými operačními postupy, pomáhají s efektivním

ve Vardaku, tehdejší velitel českého PRT plukovník Miroslav Hlaváč zdůraznil: „Dokázali jste to, co už po vás nikdo jiný nezopakuje. Nastavili jste systém a připravili podmínky pro spolupráci všech dalších jednotek OMLT, které budou v následujících rotacích s kandakem působit. Děláte dobré jméno 43. výsadkovému praporu i 4. brigádě rychlého nasazení a za to vám patří dík.“

Druhou jednotkou, která v této provincii působila, byla Výcviková jednotka Vojenské policie, která zahájila činnost 21. března 2011 v Národním policejním výcvikovém centru NPTC (Afghánské národní policie – ANP). Tato jednotka plnila úkoly v sestavě mezinárodního týmu pod vedením Francie.

Zkušenosti získané z této operace mohli vojáci AČR využít i během působení v současné misi EUTM na území Mali, a to jak při výcviku jednotlivců, tak i sladění jednotek včetně podpory v operacích společně s malijskou armádou.

OMLT byl následně nahrazen jednotkou MAT Vardak, která po něm převzala úkoly v období od dubna do září 2013. Další jednotkou působící v provincii Vardak byla Výcviková jednotka Vojenské policie v počtu 12 osob, která plnila úkoly spojené s výcvikem příslušníků bezpečnostních složek Afghánistánu.

Rezolutní, odhodlaná, pevná

Mise Resolute Support zahájila od 1. 1. 2015 na území Afghánistánu svoji další etapu společného koaličního úsilí. Podpora a zabezpečení nasazených sil a prostředků provázela všechny týmy, jednotky, úkolová uskupení i jednotlivce od samého počátku až do konce. Kromě zdravotnické, veterinární, finanční, právní nebo informační podpory se do historie nasazovaných jednotek zapíše i ta logistická. Týmy specialistů pod hlavičkou National

„Logistika vždycky byla a bude součástí našich týmů, bez které bychom jako celek nemohli fungovat,“ hodnotil zabezpečení ze strany logistiky kapitán Marek Jeřábek, velitel 4. strážní roty působící v sestavě 11. úkolového uskupení AČR v operaci Resolute Support.

Letecká základna a její zázemí

Bagrám byl jednou z nejdůležitějších amerických leteckých základen v Afghánistánu. Prošly jím téměř dva tisíce českých vojáků. Ti měli za úkol ochranu základny se vším, co k tomu patří. Letiště od roku 2006 disponovalo dvěma přistávacími dráhami pro letouny všech velikostí. Ochranu potřebovalo i 40 000 místních obyvatel.

Bagrám měl svá pozitiva, mezi něž patřilo především kvalitní zázemí. Měl i svá negativa, například velkou rozlohu i tvrdé povětrnostní podmínky, nadmořskou výšku 1500 metrů. Češi museli zabezpečit nepřetržitě patrolování v prostoru odpovědnosti 24 hodin denně, sedm dní v týdnu. V praxi to znamenalo výjezdy v okruhu 15 kilometrů i několikrát denně na víc než 12 hodin. Venku na ně čekaly kromě všudypřítomného prachu či letního úmorného horka nad 40

Dvě desetiletí působení v Afghánistánu představují nejdelší operační nasazení v historii Armády České republiky.

plánováním operací,“ řekl tehdejší zástupce ředitele odboru obranné politiky Ministerstva obrany Marek Hruška.

Ve Vardaku začala od září roku 2010 působit 1. jednotka OMLT složená z chrudimských výsadkářů pod velením podplukovníka Ladislava Švejdy. Tento tým cvičil a mentoroval příslušníky pěší jednotky o síle praporu (kandaku) Afghánské národní armády. Když v dubnu 2011 končila pionýrská mise 1. jednotky OMLT

Support Element (NSE) provázely české vojáky a vojačny po celou dobu nasazení a komplexně zabezpečovaly podmínky k plnění jejich operačních úkolů. V úzké součinnosti s centry a logistickými institucemi v České republice pružně reagovaly na potřeby velitelů v jednotlivých operacích a pořízováním materiálu, servisními výjezdy a zabezpečením v celém spektru služeb přispěly také ke zdárnému plnění operačních úkolů.

Foto: Štěpán Malast

Snímek z FOB Shank, Lógar. Z těžké techniky používala česká armáda zprvu starší sovětská BVP-2, posléze obrněné transportéry Pandur.

stupňů nenadálé útoky, léčky a improvizovaná výbušná zařízení.

Bez ohledu na to, o jaký kontingent šlo, Češi svůj úkol plnili skvěle. Svědčí o tom pravidelná ocenění od amerických velitelů. Ti vyzdvihovali především odhodlanost, píli a profesionalitu našich vojáků.

Za sedm let se zde vystřídalo 13 českých kontingentů. Bohužel ani nám se nevyhnuly tragédie. V červenci 2014 zde po útoku sebevražedného atentátníka zahynulo pět našich vojáků. Další tři zemřeli o čtyři roky později, v srpnu 2018.

Odchod a přínos

V neděli 27. června 2021 přistál na pardubickém letišti poslední ze tří velkokapacitních přepravních letounů Antonov An-124 Ruslan. Přivezl posledních dvanáct vojáků z mise Resolute Support s materiálem zpět do České republiky. Úkolem jednotky, která v Afghánistánu působila od února 2021, bylo zrušení české základny v Kábulu a přesun veškeré výzbroje, techniky a materiálu zpět domů. Součástí posledního úkolového uskupení bylo velitelství, polní chirurgický tým a zastoupení na velitelství mise Resolute Support.

„Plán stahování jednotek byl připravován v řádu měsíců. Zahrnoval fáze stahování, rozdělení materiálu podle priorit, citlivosti a možnosti dalšího využití v české armádě, nově i protiepidemická a veterinární opatření,“ informoval plukovník gšt. David Schnabel z Velitelství pro operace. „Odvezli jsme většinu materiálu, na místě zůstalo vybavení budov, nábytek či drobnosti. Zpět do republiky jsme přivezli přibližně 170 tun materiálu,“ uvedl velitel posledního úkolového uskupení v Afghánistánu podplukovník Michal Thon.

Dvě desetiletí působení v Afghánistánu představují nejdelší operační nasazení v historii Armády České republiky. V poměru nasazených vojáků a vojaček zaujímala Česká republika 6. až 8. místo z celkového počtu 39 aliančních států, které se do operací ISAF či Resolute Support zapojily. Jednotky AČR prověřily svoji připravenost a vycvičenost v reálném boji, ověřily v praxi naučené taktické postupy, vyzkoušely techniku, zbraně, vybavení. Vojáci sloužili v nejrůznějších klimatických podmínkách, dostali se i do bojů. Některé kontakty s nepřítelem trvaly třicet minut, jiné deset hodin.

Na základě těchto zkušeností se změnilo postupy vedení bojové činnosti na zemi i ve

vzduchu (např. využití Scan Eagle), modernizovaly se zbraně (BREN), spojovací prostředky, uniformy, prostředky balistické ochrany, využívala a zlepšovala se technika. Letecké jednotky získaly zkušenosti v létání ve vysokohorských podmínkách, prověřily taktické postupy během výcviku místních pilotů. Lékaři uplatnili svoje zkušenosti během válečné chirurgie (střelná poranění, po bombových útocích, hromadné příjmy). Logistické jednotky prověřily schopnost zabezpečit vojska v extrémních situacích.

„Vojáci jsou cvičeni pro to, aby byli nasazeni. Zapojení do misí vnímají jako součást kariéry a velkou výzvu,“ shrnuje vnímání zahraničních operací generálmajor Petr Procházka, zástupce velitele Velitelství pro operace. Afghánistán byl podle něj obrovskou školou: „Od prvního působení už v roce 2002 se schopnosti našich vojáků den ode dne zlepšovaly. Obrovské pozitivum spočívá v tom, že nabyté zkušenosti jednotky zúročí a uplatní během dalších nasazení do operací. Vše, čím jsme prošli a co jsme v Afghánistánu dokázali, zvyšuje náš kredit spolehlivých aliančních partnerů,“ uzavírá generál Procházka.

Text: Jana Deckerová

JEDEN ZA VŠECHNY VŠICHNI OBSTÁLI

Každý český voják si prožil v Afghánistánu svůj příběh. Každého zde potkaly chvíle náročné, leckdy dramatické, mnohdy vyčerpávající fyzicky a především psychicky. Jak vybrat jediného vojáka, který by hovořil za všechny, jehož příběh by v sobě shrnul ojedinělou a neopakovatelnou zkušenost, jakou si snad všichni příslušníci Armády České republiky s sebou ze země odnášeli? Zvolili jsme příběh muže, jehož uvádíme pouze iniciálami: M. J. Má to svůj význam i symboliku. Mohl by zde být kdokoli jiný. Každá afghánská zkušenost byla výjimečná, hodná zaznamenání, má svoji vysokou hodnotu. A nese v sobě i kus hrdinství.

Poprvé se dostal M. J. do zahraniční operace české armády v roce 2001. Bylo mu dvacet jedna let, v armádě pracoval jako profesionál teprve rok. Sloužil jako střelec operátor v mechanizované rotě na základně Donja Ljubija v Bosně a Hercegovině. „Představoval jsem si, jak plním operační úkoly, ale mým hlavním úkolem bylo nejdříve přepytlovat celou základnu. Jenom jsem stěhoval písek. Dostal jsem se několikrát ven na patroly, ale bylo to hodně vzdálené mé původní představě o zahraniční operaci. Moje druhé nasazení bylo v roce 2004 v Kosovu, kdy jsem nastoupil jako velitel družstva. To jsem zažíval první skutečné strasti mise, i pokud jde o vedení ostatních vojáků. Byla to dobrá práce a plnili jsme zajímavé úkoly na hranicích se Srbskem.“

Rodák z malé vesnice mezi Českou Lípou a Libercem, otec elektrikář, máma „často nezaměstnaná“, protože v kraji byla nouze o práci, ale také stále zaměstnaná péčí o celkem tři syny. První velký zlom v životě přišel

ve dvanácti letech, kdy se stal členem skautského oddílu. Tady se setkal s pojmy a tématy, jako je férovost, spravedlnost a čest. „Být čestným člověkem, o to vždycky jde“, vzpomíná na oddílové roky M. J. „Člověk samozřejmě občas selhává, ale čestnost je asi ta nejdůležitější ctnost.“

Skautství ho přivedlo k disciplíně, práci v přírodě, pocitu přátelství, touze po romantice a dobrodružství, také k uniformám: původně chtěl být policistou, pak zamířil do armády. „Neměl jsem blízko k počítačům, ani k autům, ale ani k penězům. Přitom jsem nechtěl skončit ve fabrice při práci, která by mě nebavila. A roli hrál i pocit vlastenectví. Naši zemi mám rád, neměnil bych ji za žádnou jinou.“

Do Afghánistánu vyjel poprvé v roce 2009, s průzkumnou četou jako součást Mobile Observation Teamu (Mobilní pozorovací tým). „Když se poprvé ocitnete v Bagrámu, tak si najednou uvědomíte, že tady kráčely dějiny, tady se odehrávala ruská invaze. Měli tu

obrovskou základnu, teď je tu neuvěřitelná americká základna. Dojde vám, že se stáváte součástí historie společně se všemi, kteří tímto letištěm prošli.“ Do Afghánistánu se vrátil v roce 2012 a pak v roce 2018.

V ohni boje

Nejdramatičtější bojové chvíle potkaly M. J. hned při prvním nasazení v roce 2009. „Byl to takový ťukanec, nic dlouhého, čtyřicet minut. Ale k zapamatování nadosmrti. Nejtěžší chvíle, co jsem kdy zažil.“ S četou působili v distriktu Baraki Barak, oblasti v provincii Lógar. Denní úkol: rutinní kontrola vodního díla, doprovod pro vodohospodářského pracovníka. Od zpravodajců věděli, že jde o problémovou oblast, ale nikdo z vojáků nepočítal, kam až je situace zavede.

„Přijeli jsme k řece, asi dvě stovky metrů od ní jsme na silnici nechali Hummery a Dinga. K hrázi jsme šli pěšky. Byl jsem na funkci střelce, vnitřní ochrana měla na starosti daného

člověka a my coby vnější zabezpečení jsme byli ve dvojicích rozmístěni kolem nich.“

Asi po deseti minutách padly první výstřely. „S partákem jsme byli od vnitřní ochrany na čtyři desítky metrů. Kluci se začali hned stahovat, měli terénní výhodu: koryto potoka, kam naskákali. Zajišťovací týmy se stáhly k vozidlům. Zůstal jsem tam jenom já s kolegou. Vozidla odjela, protože ochrana daného odborníka byl náš hlavní úkol. V korytu ještě zůstal druhý pěší prvek, ale my jsme o nich nevěděli a oni nevěděli o nás.“

Střelba pokračovala, šla ze vzdálenosti asi třiceti metrů. Jak se později ukázalo, palbu vedl patnáctiletý útočník. „Minutu předtím procházel kolem mě s hráběma a řekl mi: salam alejkum... Já jsem se na něj usmál a taky ho pozdravil.“ Po chvíli se vrátila česká auta a zahájila palbu dlouhými dávkami z kulometu. Projektily letěly i nad hlavou a v blízkosti M. J. „V tu chvíli nám došlo, že jsme skutečně ve velkém problému. Nejbližší střela mi zasyčela dvacet centimetrů od hlavy. Kryl jsem se, ale stihl jsem vidět ještě jeden cíl, který se přesunoval 150 metrů ode mě. Asi padesátiletý chlap s RPGěčkem a dva malí kluci, kteří mu nesli další střely. Střelba byla bezprostřední, nepřítel blízko. Když jsem se snažil zvednout a chtěl střílet z pušky, začal nepřítel hnedka pálit. Lítala hlína, kameny, odrazy ze střel. Kdykoli jsem se zvedl, dostal jsem další hlínu do obličeje. Brejle jsem měl tak zapocené, že jsem si je musel strhnout z obličeje. Pamatuju si, že jsem potom už jenom ležel, chráněný asi dvacet centimetrů vysokou terénní vlnkou.“

Vzhledem k blízkosti nepřítele se M. J. rozhodl použít granát. Ale kolem byly stromy, a pokud by granát hodil nepřesně, mohl by se sám zranit. „Tak jsem vytáhl jenom pistoli a čekal, jestli nepřítel přijde ke mně, abych ho prostě zastřelil. Po radiostanici jsem komunikoval s klukem, co se taky kryl, a říkám mu: Jsem úplně v pr... A on že taky, že když se hne, tak po něm střílí. Nepřítel nás viděl oba. Zoufalá situace. V tu chvíli jsem si pomyslel: já tady asi umřu. Přemýšlel jsem nad mojí dcerou, které v té době byly čtyři měsíce. Ona mě ani nepozná. Na to jediné jsem se dokázal soustředit.“ Asi po půl hodině se podařilo navázat spojení. Palba nepřítele i našich jednotek z kulometu už v tu chvíli utichla. „Když jsme si ujasnili, kde kdo je, tak mi to nalilo energii do žil. Nejsme tady sami, snad tu neskončíme, cesta ven existuje. Řekl jsem klukům, ať připraví dým a krycí palbu. Pořádně prostor kolem mě zadýmili... Jak jsem tam čtyřicet minut ležel, tak jsem najednou vyběhl s výstrojí a zbraní, dvacet pět

kilo na sobě, a vyvinul úplně šílené tempo. Byl to neuvěřitelný zážitek. Úsek padesáti metrů jsem překonal jako sprinter. V takové situaci do toho dá člověk všechno. Když jsem skočil do ramene potoka, kde jsem už byl chráněný, zalil mě obrovský vztek. Najednou jsem měl už prostor na to konečně s nepřítelem bojovat. Nahromaděné emoce se vzepjaly a já začal naplno střílet směrem k útočníkovi.“

Zbývalo ještě vyprostit z palby druhého kolegu. To udělal osobně velitel čtyř. Všichni se pak bezpečně kryli. „Z toho koryta mám nějaké fotografie. Vyčerpání a obličeje, které v žádném filmu neuvidíte. To se nedá popsat, co se nám honilo v hlavě. Začali jsme se stahovat do aut, odjeli na základnu Baraki Barak a teprve tam přišla euforie, že jsme to všichni přežili.“

Ale den ještě nekončil, vojáci museli znova sednout do aut a dojet na základnu Shank vzdálenou asi třicet kilometrů. Cesta byla hodně opatrná, všichni jednali emotivně, jakoukoli hrozbu, člověka někde v oknech, hned hlásili. „Projevilo se, že to bylo naše první setkání s realitou práce vojáka. Nikdo z nás neměl předchozí bojovou zkušenost s nepřítelem. Z pohledu taktického instruktora jsme určitě udělali nějaké chyby, ale nikde jsem neviděl žádnou zbabělost. Viděl jsem prostě jen vojáky, kteří chtěli pomoci svým kamarádům.“ M. J. se i v pozdějších letech, na dalších misích, dostal do bojových situací. „Asi každý voják, který má svoji práci rád, čeká na bojový okamžik. To je přece to, kvůli čemu do armády šel. Ale když boj nastane, tak vám dojde, že nejlepší je se takovým situacím snažit předejít. Postupem doby také pochopíte, že nic jiného než drily vám nepomohou. Po první zkušenosti vždycky přemýšlíte, co jste měl dělat a co neudělat. Ale v rukou nakonec nemáte nic jiného než důvěru v naučené.“

Voják a jeho DNA

Když se M. J. zamýšlí nad motivací k účasti na dalších misích v Afghánistánu, zmiňuje: „Být na zahraniční operaci rovná se získávat ty opravdové znalosti a zkušenosti pro práci, kterou máte rádi a kterou děláte. Nejdřív jsem získával zkušenosti z bojových čet, pak i z velitelských funkcí. Zajímavá a přínosná je i možnost práce s americkými vojáky a jejich veliteli, s jinými armádami.“

Roli hrají i další důvody. Určitě přátelé a kolektiv, lidi, s nimiž voják mnohdy tráví víc času než s rodinou. „Když se všichni přihlašovali do misí, tak neexistovalo, že bych nejel taky. I dnes, když mi zavolá kamarád velitel, že mě potřebuje na zahraniční operaci, nemůžu

odmítnout. A ještě jeden důvod: finance. Byl bych lhář, kdybych říkal, že roli nehrají. Mám tři holčičky, moje žena je stále na mateřské, máme hypotéku, také auto, které potřebuje opravy. Je příjemné, že mohu rodinu zajistit, koupit dětem to, co potřebují. Vždycky je to tedy směs faktorů. Ale zároveň před každou zahraniční operací zvažuji i negativa. Hlavně to, že člověk opouští rodinu.“

Zajímavé jsou vzpomínky M. J. na afghánské vojáky, s nimiž absolvoval četné výcviky. „Jejich vojáci byli stejným odrazem země

Foto: archiv M. J.

M. J. (v popředí) na pozorovacím stanovišti, v průběhu nasazení v afghánské provincii Lógar. Provincie se nachází jižně od Kábulu.

a kultury, jako jsou čeští vojáci odrazem té naší. Každý to má v sobě, tu svou národní DNA. V afghánské kultuře je zakotvená potřeba přežít. Země je nasáklá konflikty, bylo tu mnoho okupačních mocností a oni chtěli prostě jen žít. Samozřejmě jim chyběl systém vzdělávání, řada vojáků neuměla psát, počítat, používat přístroje. Ale na druhou stranu to vždycky bylo o mezilidských vztazích. Buď se před nimi objeví bílý namyšlenec, který se jim snaží vnutit svoji pravdu, anebo někdo, kdo jedná přátelsky a uvědomuje si, že zem

patří nakonec jenom jim. Nikoli nám, ačkoliv máme lepší zbraně a více peněz. Byli jiní, ale já si jich vážil.“

S pohledem zkušeného vojáka, ale i člověka se schopností vnímat věci v širších rozměrech, koresponduje i vyjádření týkající se smyslu vojenských operací Armády České republiky v Afghánistánu. „Pokud si mám odpovědět na otázku, proč jsme tady byli, tak je to proto, že desítky amerických vojáků umíraly v Čechách, když jsme jejich pomoc potřebovali. A statisíce jich padly v celé Evropě a v Asii, když to

svět také potřeboval. Byl jsem v Afghánistánu, protože to potřebovali oni.“

Text: Andrej Halada, kpt. Pavel Stehlík

Výpověď M. J. byla zaznamenána v rámci orálně historického projektu Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací, zaměřeného na novodobé válečné veterány. Projekt realizovaný Vojenským historickým ústavem Praha se věnuje dějinám vojenských misí a zachycuje život českých vojáků v zahraničních operacích.

BYLI JSME PŘI TOM

ANKETA: Jak nás změnilo dvacet let v Afghánistánu

Tisíce našich vojáků prošly za dvacet let nasazením v Afghánistánu. Jsou to tisíce příběhů, bojových zkušeností, stresu, nových přátelství nebo neobvyklé práce. Přečtěte si vzpomínky některých z nich.

rtn. Adam MACHÝČEK

7. strážní rota BAF, RSM, 2016–2017

Jel bych znovu. To je první věc, která mě napadne, když vzpomínám na své jediné působení v zahraniční misi v Afghánistánu. Obohatilo mě to v mnoha směrech. Poznal jsem odlišnou kulturu, spoustu nových lidí z různých koutů světa, získal několik dobrých přátel a upevnil rodinnou soudržnost. To jen tak nezapomenu.

kpt. Martin KONVALINKA

2. strážní rota BAF, RSM, 2014

Mise pro mě byla obrovskou životní zkušeností. Vždy jsem se mohl spolehnout na své vojáky. Věděl jsem, že v případě nebezpečí to spolu zvládneme. Stali se z nás kamarádi, kteří spolu drží za každé situace. V misi mi přišlo hrozící nebezpečí normální. V den, kdy zemřelo pět našich kamarádů během sebevražedného útoku, se mi obrátil život vzhůru nohama. Začal jsem si více vážit svého života a došlo mi, že jsem to mohl být já, kdo se už domů za svoji rodinou nevrátí. Teprve po návratu do Česka jsem si uvědomil, co jsem prožil a co se mi při různých situacích mohlo stát. Díky zkušenostem z Afghánistánu jsem vyspěl jak po vojenské stránce, tak i po té lidské.

rtm. Jaroslav MACH

3. strážní rota BAF, RSM, 2014–2015; 12. strážní rota BAF, RSM, 2019

První mise v Afghánistánu pro mě byla opravdu významná a zásadní. Jako čerstvě povýšený do hodnosti četaře a relativně mladý jsem dostal na zodpovědnost velení vozidlu a dalším třem vojákům na bojové misi. V sestavě čtyř jsem jezdil téměř vždy jako první. Byl to pro mě nelehký úkol. Díky skvělému kolektivu a hlavně zkušenostem získaným během výcviků a přípravy do mise jsme to všichni zvládli. Ano, během mise bylo i pár okamžiků, kdy si voják řekne: „Co tu sakra dělám?“. Když jsem po jednom incidentu (najeť mého vozidla na CWIED – Command Wire Improvised Explosive Device) poprvé v životě poznal, jaké to je, když se vás někdo pokusí zabít, nebylo to příjemné. Ale profesionální voják se s tím musí umět poprat, vytrvat a pokračovat nehlédě na nebezpečí. Ještě bych rád zdůraznil: všechny mise jsou nejtěžší hlavně pro naše

manželky, přítelkyně a nejbližší rodinu. Oni jsou hlavní oporou pro vojáky a často musí snášet velkou míru stresu.

prap. Michal DOBEŠ

11. zastoupení na velitelství RS, 2020

Na Afghánistán vzpomínám hlavně díky neuvěřitelně dobré partě lidí a našemu veliteli. Byl jsem na úkolovce pro psychologické operace (CJPOTF – Combined Joint Psychological Operations Task Force) jako jediný Čech, ostatní kluci byli z Polska, Ameriky, Rumunska a Itálie. Náš velitel byl člen SEAL. Fakt dobrý chlap, který dělal pro tým úplně všechno. V jednu chvíli pomáhal plnit pytle pískem, potom jsme se večer sešli u hořícího barelu a kecali do noci. A tak to bylo sedm měsíců. Bylo hodně práce, ale když je dobrá parta, dobrý kafe a je se kam vrátet, stojí to za to!

npor. Daniel PALUCHA

11. strážní rota BAF, RSM, 2018–2019

Do přípravy jsem dal maximum. Z mise jsem si také maximum odvezl. Zkušenosti, zážitky, vzpomínky a velká přátelství. Peníze jsou pro mě až na posledním místě, ty jsou k ničemu, pokud v misi něco nenávratně ztratíte. V Afghánistánu, tisíce kilometrů daleko od domova, se nám dařilo dát stranou malichernost, vlastní ego a soustředit se na plnění úkolu, čemuž částečně pomohl výbuch sebevražedného atentátníka hned v začátku našeho nasazení. Nikdy mě neomrzí dívat se zpětně na fotky i videa té naší bláznivé bandy a znovu prožívat pocity euforie i strachu, ale hlavně radosti a přátelství. Doposud má nejlepší životní zkušenost.

čet. Oldřich NEHUDEK

7. jednotka PRT Lógar, ISAF 2010–2011

Změnil jsem pohled na náš evropský styl života, získal jsem velké profesní, ale hlavně životní zkušenosti. Uvědomil jsem si, v jakém blahobytu žijeme. A mnoho z nás si toho vůbec neváží!

rtm. Václav KRÁL

3. kontingent AČR v PRT Fajzábád, ISAF, 2006

Když to porovnáme s Kosovem, byla to pro mě opravdová mise, kde se skutečně něco dělo. Jiné a mnohem náročnější prostředí, podmínky. Jezdilo se tenkrát ve vozidlech UAZ a dvou plachtových LRD na týdenní patroly po „kopečkách“ a chrápal se venku. Člověk měl velký respekt z prostředí i místních lidí, kteří si prošli mnoha válkami. Hned na začátku mise jsme si auta upravili a odlehčili tak, aby vzadu bylo místo pro střelce a hromadu materiálu. Šikovný český

ručičky. Nejvíce vzpomínám na patrolu do vzdáleného distriktu, kdy jsme jeli tam tři dny a dva dny zpět okolo řeky. Projížděli jsme mnoha vesnicemi. Spalo se převážně venku. Člověk toho moc ne-naspal. Ano, báli jsme se, ale věřili jsme si navzájem, byl to skvělý tým, kde se člověk mohl spolehnout na každého.

nrtm. Jiří JONÁŠ

12. strážní rota BAF, RSM, 2019

V Afghánistánu jsem pochopil pravý smysl nacvičované taktiky a drillů. Prostě si otestujete některé teoreticky nabyté zkušenosti v praxi. Samotné nasazení bylo psychicky náročné pro celou mou rodinu a mé blízké, kdy jsem si díky tomu uvědomil, jak skvělé lidi mám okolo sebe. Překvapilo mě, s jakou lehkostí se mé tělo přizpůsobilo místnímu podnebí. Dobrou zkušeností též byla spolupráce s příslušníky jiných armád.

nrtm. František NĚMEC

2. kontingent AČR ISAF Orúzgán, 2009; 9. jednotka PRT Lógar, ISAF, 2012; 4. strážní rota BAF, RSM, 2015

Pamatuji si, jak jsme odlétali do Lógaru a loučil se s námi tenkrát plukovník Procházka. Nastupovali jsme s kolegou poslední do letadla v Praze, on každému podal ruku a na konci u nás se zastavil, podíval se na nás a říká: „Hodně štěstí, borci, budete to potřebovat!“ Automaticky jsme si vzpomněli na film Černý ještáb sestřelen, generála Garrisona, jak to samé říkal klukům před odletem do akce. Říkali jsme si: Proč my, proč to řekl, on ví něco víc? A všechna jeho slova se naplnila... Během nasazení jsme se několikrát dostali do bojových situací a naštěstí jsme to štěstí měli. Všichni jsme se vrátili k našim rodinám doma.

nrtm. Pavel BRODŇAN

1. jednotka MAT Vardak, ISAF, 2013

Působení v Afghánistánu pro mě znamenalo změnu v pohledu na slova bezpečí a svoboda. Změnu ve vnímání pro nás obyčejných každodenních momentů, jako například úsměv mé ženy a mých dcer. Na Afghánistán vzpomínám jako na krásnou zem. Místní lidé zanechali jistě nejen v mé hlavě mnoho špatných, ale i dobrých vzpomínek.

des. David GOINÝ

7. jednotka PRT Lógar, ISAF, 2010–2011; 5. strážní rota BAF, RSM, 2016

Z profesního hlediska mi působení v Afghánistánu pomohlo získat jistotu u mnoha nacvičených drillů a dovedností, které se těžko simulují v mírovém životě. Mise mě posunula vpřed a poznal jsem, jak je důležité komunikovat v angličtině. Afghánistán změnil můj pohled na život.

nrtm. Romana ŠMEJKALOVÁ

17. úkolové uskupení AČR RS, 2018

Na misi jsem odjížděla s těžkým srdcem, protože jsem doma nechávala čtyřletého syna. Při práci na letišti v Kábulu jsem trávila většinu času při účtování majetku. Nejtěžší chvíle nás potkaly 5. srpna 2018 a několik následujících dní poté. Ztráta našich kolegů na Bagrámu byla pro všechny obrovskou ranou. I přes tyto události však vzpomínám na působení v misi ráda. Získala jsem zde mnoho nových zkušeností i přátel.

pplk. Vít DUCHÁČEK

3. kontingent PRT, ISAF, 2008

Působil jsem v Lógaru. Podílel jsem se na plánování a vedení činnosti jednotek provinčního rekonstrukčního týmu, měl jsem možnost seznámit se s plánováním a prováděním operací. Jak českého kontingentu, tak s mezinárodními partnery, a to především s americkou 10. Mountain Division. Každé zahraniční nasazení mi rozšířilo obzor, upevnilo kamarádské vztahy. Umožní vám přemýšlet v širším spektru než jen na praporní úrovni. Učí nás rychle a flexibilně rozhodovat.

prap. Leoš VALTA

2. kontingent OMLT, ISAF, 2011

Na Afghánistán vzpomínám z dvojího pohledu. Ten první: je to neocenitelná možnost (ne však zcela vítaná) získat praktické zkušenosti s vedením bojové činnosti proti nepřátelským ozbrojencům. Ať už šlo o přímý kontakt vedený proti naší jednotce, nebo třeba odstranění nástrah, které byly připraveny proti koalici vojákům. Velmi oceňuji i možnost získání zkušeností s působením v malé skupině vojáků a prověření si, že vždy musí fungovat perfektní souhra a důvěra. S týmem, který jsme vytvořili, bych vyrazil kdykoliv a kamkoliv. Druhým a velmi bolestným pohledem je, že tato mise mi vzala jednoho z nejlepších kamarádů. Příslušníka 73. tpr rotmistra Roberta Vyroubala (poručíka in memoriam). Stejně bolestivou ztrátou bylo i úmrtí kamaráda rotmistra Adriana Wernera (poručíka in memoriam), který byl určitě stejnou osobností u 71. mpr.

čet. Vojtěch VOŽDA

1. strážní rota BAF, ISAF, 2013–2014

Toto období беру jako pozitivní zkušenost. Přestože mě v důsledku dlouhého nasazení opustila manželka a následně jsme se rozvedli. Celkově jsem z toho vyšel klidnější a vyzrálejší, což mi pomohlo v kariéře i v následném životě.

kpt. Vladimír PÁNEK

1. jednotka MAT Lógar ISAF, 2013

Afghánistán je velmi drsná, ale zároveň zajímavá země. V rámci desetihodinového pěšího přesunu v úplné balistické ochraně, se zbraní a s batohem záložního materiálu (při vlastní váze 105 kg) jsem vyrážel do operace s celkovou vahou 137 kg) je člověk v plném létě schopen vypotit pět litrů vody, aby večer, když slunce zapadne, částečně prochládal, protože přijde studený vzduch z hor. Imponovaly mi hory okolo náhorní planiny provincie – my byli ve výšce 2 000 metrů a hory se tyčily do 3 500–4 000 metrů. Když na jaře kvetly na planině první květiny, hory byly obsypány sněhem. Působení v Afghánistánu mi přineslo mnoho zkušeností. Především vojenských: příprava na operaci, skutečný bojový kontakt, debrief. Ale i těch lidských: způsob přežití v těch nejdrsnějších podmínkách, jak se s minimem dá vybudovat mnoho, a to, že to tam stejným způsobem praktikují beze změny již stovky let. A nakonec těch mravních či morálních: přátelství ve společenství lidí, které je někdy více než subordinace podřízený/nadřízený.

des. Lukáš BÁRTFAY

12. strážní rota BAF, RS, 2019

Získal jsem jiný pohled na tuto zemi. Kontrast života obyčejných lidí od bydlení ve stanech s dobyt看 přes kalaty až po honosné

vily. Vybavuji si, jak si místní děcka hrála na poli a my se na druhé straně krčili v krytu a čekali, až skončí raketový útok.

mjr. Ing. Lada FERKÁLOVÁ

5. kontingent AČR v PRT Fajzábád, 2007; 4. kontingent PRT Lógar ISAF, 2009–2010; 7. jednotka PRT Lógar ISAF, 2011

Afghánistán znamená 21 měsíců mého života plných náročné práce ve složitých klimatických podmínkách, trvalého pocitu ohrožení, odloučení od blízkých, bolesti ze ztrát svých kolegů. Bylo to ale také 21 měsíců, které mi daly obrovskou pracovní a profesní zkušenost a odhodlání, poznala jsem nové přátele a získala jsem víru v sebe, své kolegy a v to, co děláme. Celou dobu jsem se snažila pochopit místní mentalitu a nesčetněkrát obdivovala jejich radost ze života v podmínkách, které jsou pro nás zcela nepředstavitelné. To vše dohromady mě naučilo hlavně pokoře k životu.

por. Martin REJŠEK

13. strážní rota BAF, RS, 2019–2020

Díky specializaci (CIMIC, civilně vojenská spolupráce) jsem se potýkal s některými problémy nevojenského charakteru a vnímal jsem utrpení běžných lidí ve válečném soukolí. Snažil jsem se dělat vše pro to, abych ho pomáhal zmírnit a také zajistil vyšší míru bezpečí spolubojovníků. Vzpomínek z mise je mnoho. Některé jsou dobré, jiné ne. Vždy ale dojdou k jistotě, že to mělo smysl. Při pohledu zpět si také pokaždé znovu uvědomím, kolik toho moji nejbližší museli v době mé nepřítomnosti zvládnout. Hluboce před nimi smekám.

nrtm. Tomáš SÖLÖŠI

5. kontingent AČR ISAF PRT Lógar, 2010; 4. jednotka OMLT ISAF, 2012; 3. strážní rota BAF, RS, 2014–2015

Vždy se mi jako první vybaví 4. OMLT 2012, které jsem měl tu možnost a čest se zúčastnit se svými kolegy a zároveň nejlepšími kamarády. Tato zahraniční operace ve stylu „jaké si to uděláš, takové to máš“, je pro mě asi nejvíc. Nezapomenutelné dobrodružství s vyšší mírou rizika, v určitém smyslu svoboda a zážitky s kamarády, které vás spojí na celý život.

rtn. Richard VONDRÁŠEK

3. strážní rota BAF, RS, 2014–2015

Můj první pocit z nasazení do mise byl všelijaký, znal jsem to jen z vyprávění a různých dokumentů. Dokud to člověk nepozná na vlastní kůži, vůbec neví, o co jde. Většinou jsem působil při pěších patrolách jako pátrač, takže z mého pohledu velká zkušenost a zodpovědnost. Místní obyvatelstvo bylo rozdělené na více táborů, někteří nás vítali a byli přátelští, ale jiní nás třeba rádi neviděli, což jsme často poznávali kamenováním našich vozidel. Na misi se mi nejvíce líbilo, že jsme provedli spoustu operací, na které se u nás nepřipravíme. Často se člověk musel okamžitě rozhodovat a postupovat tak, aby se nikomu nic nestalo.

čet. Štěpán BRICÍN

13. strážní rota BAF, RS, 2019–2020

Musím poděkovat za možnost na zahraniční operaci vyjet a být tam s klukama. Žádného z nich bych nevyměnil. Vzpomínky mi teď trochu kazí pohled na fotky opuštěné a zdevastované základny, které se dostávají ven po stažení koaličních vojsk. Prožili jsme tam

kus života a zároveň nechali kus sebe – každý z těch, co tam byli, to tak má. Díky nasazení a kolektivu jsme rostli, a to nejen po profesní stránce, ale i po té lidské. Člověk si až v porovnání s přímou realitou uvědomí, jak dobře se u nás doma máme.

des. Jiří ZACPÁLEK

12. strážní rota BAF, RS, 2019

Moje mise v Afghánistánu mě v mnohém změnila, ale nejvíce mi dala lásku a hrdost k České republice. Život lidí v Afghánistánu mi ukázal, jak dobře se tu máme. Naštěstí moje mise probíhala klidně, bez větších incidentů – až na časté raketové útoky na základnu a pocit, že se za chvíli může něco stát. To bylo šílený.

kpt. Jiří MAGERSTEIN

5. kontingent AČR ISAF PRT Lógar, 2010; 1. strážní rota BAF, ISAF, 2013–2014; 12. strážní rota BAF, RS, 2019

Zažil jsem sebevražedný útok na jednu z našich čet při patrolování. Po návratu na základnu jsem se rozhodl, že počkám na čet u jedné z příjezdových bran. Čekal jsem šokované a unavené vojáky, ale opak byl pravdou. Z vozidel sesedli vojáci, kteří i přes vážnost situace mezi sebou vtipkovali. Tato událost mě paradoxně uklidnila – byli jsme připraveni na všechny krizové situace, psychicky odolní, připraveni vždy podpořit jeden druhého.

npor. Lubomír VYSLOUŽIL

12. strážní rota BAF, RS, 2019

Na Afghánistán vzpomínám jako na komplexní prověření svých znalostí a schopností. V reálném konfliktu se chyby nedají „ukecat“, buď víte a umíte, anebo ne.

npor. Rudolf NEČAS

12. strážní rota BAF, RS, 2019

Afghánistán byl po velmi dlouhé době mou druhou misí. Na odloučení od rodiny jsem byl částečně připravený, ovšem tentokrát jsem doma zanechal manželku a patnáctiměsíční dceru. Nejtěžší byl samotný odjezd a loučení... Misi jsem bral jako cennou zkušenost s prací v prostředí, kde na rozdíl od výcviku neexistují druhé šance.

des. Jakub ŠKOLNÍK

5. kontingent AČR ISAF PRT Lógar, 2011

Vzpomínám na misi v Afghánistánu v dobrém, byť jsem byl postřelen do nohy. Pro mě jako vojáka to byla obrovská zkušenost, ze které jsem čerpal ve své další vojenské kariéře.

rtn. Radek VAREČKA

6. strážní rota BAF, RS, 2016; 3. jednotka podpory a vlivu RS Lógar, 2019–2020

K výsadkářům jsem nastupoval v době, kdy jsme v Afghánistánu přišli o pět vojáků. To mne ještě více namotivovalo, abych mohl jednou stát v pouštních maskáčích na základně Bagráh, abych navázal na odkaz našich veteránů a dělal čest vlajce na levém rameni. Myslím si, že každý voják, který kdy vstoupil na tu horkou prašnou půdu a který měl štěstí a vrátil se v pořádku zpátky domů ke své rodině, si musí vážit toho, že může žít v bezpečné zemi.

S ČÍM JSME SLOUŽILI

Foto: Jana Deckerová

TECHNIKA, VÝZBROJ A VÝSTROJ

Voják bez zbraně a výstroje a armáda bez technických prostředků nemohou existovat. Představujeme vám část z toho, bez čeho se vojáci české armády v Afghánistánu neobešli. Při příchodu do země pamatovaly některé zbraně ještě období před rokem 1989, při odchodu v roce 2021 už Armáda České republiky disponovala mnohdy tím nejmodernějším, co je dnes k dispozici. Vše pomáhalo chránit životy a plnit svěřené úkoly profesionálně a s jistotou.

Pozemní vozidla: od UAZu k MRAPu

V předchozích ozbrojených konfliktech nebyla ochrana proti výbušným zařízením u těžké vojenské techniky prioritou. Konflikty v Afghánistánu a v Iráku ale ukázaly, že ve změněném prostředí působí nástražné systémy velkou část ztrát. Oba konflikty patří mezi typické asymetrické války, se kterými se setkáváme nyní po celém světě. Jde o střetnutí mezi stranami, jejichž vojenská síla i strategie se výrazně liší: na jedné straně moderně vybavená řádná armáda, na straně druhé spíše partyzánský způsob boje, zpravidla založený na vyhýbání se přímému střetu a preferující útoky pomocí nástražných systémů. I Tálibán při útocích na spojence často využíval sebevražedné atentátníky, případně improvizované výbušné zařízení (IED). Česká armáda má s útoky tohoto charakteru zkušenosti, bohužel včetně ztrát na životech.

Počátky našeho nasazení v Afghánistánu provázel legendární sovětský UAZ 469, jehož výroba začala už v roce 1971. Nahrazen byl posléze modernějšími armádními vozy Land Rover a celosvětově používanými vozy Toyota Land Cruiser. Vozy Toyota sloužily vojákům desítky let a díky své spolehlivosti a vysoké průchodnosti terénem jim prokázaly velkou službu. Patrně nejznámější byla jejich bílá a z odolnější verze. Zabezpečovaly nejen klasický chod na základnách, rozvoz materiálu, zásob, ale například i pošty. Posádky Toyot však nebyly nijak chráněny. To byl ostatně i případ vozů Land Rover, které dnes využívají naši vojáci výhradně na území České republiky. Svoji úlohu ale sehrály i při nasazení na území Afghánistánu.

Bezpečí vojáků nelze podcenit, a proto bylo významným krokem zapůjčení amerických vozů Humvee (HMMWV) v roce 2008. Tato vozidla díky své robustnosti poskytují dostatečnou balistickou ochranu a také potřebný prostor. Humvee měli Češi zapůjčené od americké armády a jejich čtyřleté nasazení v Provinčním rekonstrukčním týmu v Lógaru znamenalo opravdový posun v ochraně vojáků. Následovaly obrněné vozy Iveco (2010–2020) a několik kusů vozů Dingo z německé produkce (do roku 2013).

V Afghánistánu byla nasazena i těžší pozemní technika, s lepší ochranou a větší palebnou silou, zejména k ochraně základny v Lógaru. Zprvu šlo opět o stroje sovětské provenience, konkrétně o bojová vozidla pěchoty BVP-2 (od roku 2008). Ty byly nahrazeny v letech 2011 až 2013 čtyřmi kusy kolových bojových vozidel pěchoty Pandur.

Klíčovým vozidlem pro vojáky při nasazení v nebezpečných oblastech se stal vůz kategorie MRAP (Mine Resistant Ambush Protected – odolný proti minám a chránící před palebnými přepady). Díky těmto vozidlům, jež česká armáda používala v letech 2010–2021, byly ochráněny životy mnoha vojáků. MRAP se postupně stával pomyslným technickým symbolem války v Afghánistánu a česká vlajka na maskách chladičů těchto třináctitunových vozů se stala samozřejmou.

Vrtulník Mi-171Š

Leteckou techniku české armády nasazenou v Afghánistánu reprezentuje vrtulník Mi-171Š, který pomáhal při přepravě osob i materiálu, a to včetně příslušníků speciálních sil USA a vojáků dalších úkolových uskupení. Spolehlivý stroj ruské výroby byl technicky vyvinut počátkem 60. let 20. století a je dodnes používán v pěti desítkách států po celém světě.

Modernizovanou verzi Mi-171Š pohání dva výkonné motory TV3-117VM s vylepšenými charakteristikami při provozu ve velkých výškách nebo v prostředí s vysokou teplotou vzduchu – což byl případ Afghánistánu. Díky tamnímu nasazení vznikla i řada vylepšení. Byla upravena zadní nákladová rampa, nainstalována řada prvků pasivní ochrany (fléry), vrtulník dostal do výbavy i termovizní zařízení FLIR (Forward Looking InfraRed). Vrtulník Mi-171Š byl vybaven rádiem s šifrovacím modulem pro možnou komunikaci dle standardů NATO. V souvislosti s operačním nasazením vrtulníkůvých jednotek v Afghánistánu byla v české armádě rozšířena sestava posádky vrtulníků o dvě pozice palubních střelců. Takto nově složené posádky výrazně rozšířily schopnosti našich jednotek v průběhu mise. Bytelný a univerzální stroj umožňoval nasazení ve dne, v noci i za zhoršených klimatických podmínek a dokázal velmi spolehlivě působit ve vysokých nadmořských výškách v nehostinném prostředí Afghánistánu.

Vrtulníky stejné provenience – Mi-17 a také Mi-24 – byly Českou republikou darovány v roce 2007 Afghánské národní armádě. Česká armáda pak v rámci mise Air Advisory Team (AAT) dlouhodobě zabezpečovala výcvik pilotů a techniků afghánských vzdušných sil. V průběhu několika let se našim mentorům podařilo vycvičit afghánský pozemní i létající personál k samostatnému plnění operačních úkolů.

Ruční zbraně: od SA vz. 58 k BREN 2

Vývoj ručních zbraní prošel od roku 2001, kdy se spojenci začali angažovat v Afghánistánu, řadou proměn. Hlavní zbraní našich vojáků se od počátku nasazení stala proslulá československá útočná puška SA vzor 58, kterou začali vojáci používat už na přelomu 50. a 60. let minulého století. Nutnost její výměny byla dána jak modernizačními potřebami (rozšíření možností použití zbraňového příslušenství a přechod na standardizovanou ráži), tak především snahou o sjednocení ráže zbraní používaných v rámci Aliance. V Afghánistánu používalo NATO munici ráže 5,56 mm, puška vz. 58 má ovšem ráži 7,62 mm.

Z těchto důvodů byla od roku 2012 používána útočná puška BREN A1 z produkce České zbrojovky. Ke konci působení české armády v Afghánistánu pak byla postupně nahrazována nejmodernější verzí CZ BREN 2. Ta je na rozdíl od předchozí verze lehčí a kompatibilnější se zbraňovým příslušenstvím používaným v armádách NATO. Například zásobníková šachta je kompatibilní se zbraněmi typu AR-15. Moderní optika pušky BREN zásadně zvýšila bojovou efektivitu pěšáka.

První ruční krátkou zbraní, kterou zde naše armáda používala, byla pistole vzor 82. Jde o konstrukci České zbrojovky, vyráběna byla od roku 1983. Nahradila ji legendární pistole CZ-75 v ráži 9 mm; společně s pistolí Glock-17 patřily ke spolehlivým stálícím. V posledních letech byla výzbroj obměněna a každý voják byl vybaven pistolí CZ 75 SP-01 Phantom s polymerovým rámem (stejně jako u pistolí Glock).

Českým vojákům sloužily i ruční protitankové zbraně a granátomety. Ruční protitankové zbraně byly zastoupeny pancéřovkou RPG-7

s modifikovanou termobarickou a protipěchotní municí, která byla následně doplněna pancéřovkou Carl-Gustav 84 mm M 3a s širokou škálou munice určenou k ničení těžké obrněné techniky a z odolných staveb. Granátomety byly zastoupeny 30 mm automatickým granátometem AGS-17, který doplňovaly nové podvěsné granátomety ráže 40 mm pod útočnou pušku BREN.

Odstřelovači sázeli především na spolehlivou pušku z produkce finské zbrojovky Sako model TRG 22, která má efektivní dostřel 800 metrů, přičemž zkušení odstřelovači ji dokážou používat na ještě větší vzdálenosti.

Z kulometů je třeba zmínit kulomet FN MINIMI. Poprvé byl představen v roce 1974, vyvinut byl v Belgii a v současnosti jej používají vedle české armády také armády USA, Velké Británie, Kanady, Belgie nebo Itálie. Česká armáda užívá zejména verzi v ráži 7,62x51, s kadencí až 800 ran za minutu.

Přilba

Balistická přilba chrání vojáky před střelami, střepinami a různými fragmenty materiálu. Je nezbytnou výbavou vojáka. Čeští vojáci využívali v Afghánistánu celou škálu přileb, celkem se jednalo o téměř desítku různých modelů.

Nejprve to byla přilba ochranná pancéřová Kirasa-BŠ-E (2002–2010), ta ovšem nenabízela příliš vysokou míru ergonomie nebo uživatelského komfortu. Také instalace doplňků, jako jsou přístroje pro noční vidění nebo přípojná sluchátka, byla složitá. Postupně tak vojáci začali využívat další typy. Od roku 2014 to byla přilba ochranná balistická pro výsadkáře, dalším typem byla přilba RBR SF MACH používaná od roku 2017. V roce 2018 byly přilby po životnosti nahrazeny novým typem Air Frame Helmet. Ve stejné době byla zavedena i přilba balistická seskoková FAST XP, kterou využívali i příslušníci 601. skupiny speciálních sil. V poslední fázi našeho působení v Afghánistánu vojáci používali přilbu ochrannou balistickou 2017 (zavedenou v roce 2021). Tou je nyní vybavena prakticky celá armáda a postupně i aktivní záloha. Oproti předešlým přilbám má tato například boční railové lišty a čelní upevňovací systém. Boční lišty lze využít pro použití svítilny, kamery a jiného zařízení, přední úchyt je určen pro systém nočního vidění, například typu MUM.

Bezpilotní prostředky

Moderní válečné bojiště se neobejde bez bezpilotních prostředků a ani Afghánistán není výjimkou. V zahraničních operacích v Afghánistánu byly Armádou České republiky poprvé nasazeny bezpilotní prostředky Raven, Skylark a Scan Eagle. Právě ty českým vojákům pomáhaly při průzkumu terénu a doprovázely také patroly při ochraně základny Bagrám. Scan Eagle se stal pomyslným vzdušným okem, které bdělo nad touto největší leteckou základnou v Afghánistánu.

Scan Eagle nenese výzbroj a je určen především pro zpravodajské, průzkumné a sledovací úkoly, tzv. ISR (Intelligence, Reconnaissance and Surveillance). To v praxi mimo jiné znamená, že dokáže zprostředkovat obrazový výstup v reálném čase veliteli jednotky i na místo velení. Bepilotní systém Scan Eagle získala česká armáda nejdříve jako dar od USA v rámci boje proti terorismu, dále následovalo zakoupení dalších letounů. Jeho využití je možné i na

území České republiky – nejen při výcviku, ale i v rámci integrovaného záchranného systému, např. při sledování přírodních katastrof, průmyslových havárií nebo společenských akcí politického a mezinárodního významu.

Nosiče plátů vs. balistické vesty

Balistická vesta nebo protistřepinová vesta chrání jednotlivce a stejně jako v případě přileb i zde byla na začátku nasazení

používána vesta ochranná pancéřová proti střelám Kirasa-L. Ta poskytovala dostatečnou ochranu, ale v rámci inovace se začala používat vesta SAPV06 a také vesta ochranná pancéřová 09 BP-SPR. Obě byly vybaveny univerzální vazbou s možností upevnění modulárních doplňků, kam patří sumky, admin panely atd. Vedle vest jsou stále populárnější nosiče panelů. Vojákům umožní variabilní uspořádání podpory výzbroje, ale i výstroje. Nosiče sice nedisponují tak širokým pokrytím balistické ochrany těla jako vesty, ale ve využití jsou flexibilnější a především lehčí. Od počátku nasazení v Afghánistánu používali vojáci nosiče pancéřových panelů NPP-06, ty jsou však již nyní několik let vyřazeny, protože jim skončila doba životnosti. Souběžně se také využívaly další typy prostředků balistické ochrany. Od roku 2017 jsou v Armádě České republiky používány vesty ochranné balistické univerzální, které vojáci využívali i v Afghánistánu. Ve stejném roce byli vojáci v Afghánistánu vybaveni i nosiči SPCS (Soldier Plate Carrier System) Magnum TAC-1, které používají i vojáci americké armády. TAC-1 je pomyslným přerodem mezi vestou a nosičem plátů.

Vybavení pyrotechniků

K největším hrozbám v Afghánistánu patřila improvizovaná výbušná zařízení (IED – Improvised Explosive Device). Nebezpečí hrozilo na cestách v krajině, ale i ve vesnicích a ve městech. Nasazení pyrotechniků s jejich sofistikovanou výbavou tak bylo nutností.

Součástí výstroje pyrotechnika byl pyrotechnický oblek EOD-8, dále jeho novější verze EOD-9 a EOD-10. Vyrábí je kanadská společnost Med-Eng. Oblek se skládá z kabátu (tzv. žaketu), kalhot a speciální helmy. Do určité míry chrání před účinky výbuchu, jako je tlak, žár a střepiny. Kabát je vybaven kevlarovými pláty, které chrání životně důležité orgány trupu. Součástí kalhot je chránič páteře, dále výztuhy kolen a holení, které umožňují práci vkleče. Pro použití v horku je možno nainstalovat vnitřní chlazení.

Při vyhledávání a ničení IED využívali pyrotechnici také různé druhy robotů. Prvním z nich byl tEODor. Později byl nahrazen pro afghánské prostředí vhodnějším typem Talon od americké společnosti Foster-Miller. Talon je lehčí, pohybuje se na pásech a je schopen zdolávat i náročnější terén. Zvládne pohyb ve vodě, bahně, na sněhu a písku. Ovládá se dálkově až na vzdálenost jednoho kilometru v závislosti na okolním terénu.

Hlavním dopravním prostředkem při vozidlových patrolách bylo pro české pyrotechniky vozidlo typu MRAP – Cougar JERRV. Od „běžných“ MRAPů se lišilo vyšší odolností před účinky výbuchu a vybavením, například výsuvnou gyroskopickou kamerou, jež byla umístěna na zádi vozidla. Díky práci našich specialistů bylo zachráněno mnoho lidských životů, a to nejen z řad koaličních sil, ale také civilního obyvatelstva.

Komunikační systémy

Čeští vojáci používali řadu komunikačních prostředků. Na začátku šlo o radiostanice řady RF-13 českého výrobce DICOM, které v roce 2012 nahradily prostředky od společnosti Motorola, L3Harris a Thales. Stanice L3Harris a Thales při spojení využívají kryptografické algoritmy certifikované nejen americkou Národní bezpečnostní agenturou, ale také národní agenturou NÚKIB. Radiostanice umožňují provoz v režimech až do stupně utajení NATO secret, mission secret a v současnosti i národní tajné. Tím se tyto radiostanice stávají univerzálním nástrojem s mimořádnou úrovní vyspělosti z hlediska zabezpečeného a spolehlivého spojení pro nasazené jednotky. Díky své univerzálnosti mohou stejný typ využívat řadoví vojáci v poli, letečtí návodčí nebo specialisté druhů vojsk, popřípadě zabezpečí komunikaci s místy velení. Posun z hlediska taktické rádiové komunikace byl v rámci AČR markantní, satelitní komunikace v poli výrazně navýšila schopnost velení a řízení v operaci. Zpočátku šlo o systémy VSAT, posléze vojenský satelitní systém MILSATCOM.

Prostředky elektronického boje

V Afganistanu byly nasazeny i prostředky elektronického boje vyrobené v České republice. Ty chránily nejen naše, ale i alianční

vojáky. Ochranné rušiče RCIED Manpack chránily sesednuté pěší prvky. Ochranné rušiče LOV STAR V, popřípadě rušiče k ochraně jednotlivých vozidel STAR LIGHT, dokázaly chránit celé kolony. Dále byl v Afghánistánu využíván Mobilní komplet Elektronického boje (MKEB), který umožňoval pokročilou analýzu signálu v elektromagnetickém spektru za podpory LOV MPRS. Ten umožňuje zaměření nebezpečných signálů v rámci pohyblivých kolon nebo na základně.

Tyto prvky bojové podpory výrazně zvýšily ochranu nasazených jednotek proti dálkově odpalovaným nástražným výbušným zařízením (RC IED systémům) a zároveň umožnily v praxi ověřit zařízení vyrobená v České republice. Naše česká technika, která vznikala v kooperaci státních podniků, dokázala, že je srovnatelná se světovou úrovní. Pokročilá analýza a průzkum radiového spektra zároveň umožnila navýšit schopnosti v oblasti elektronického boje a zpravodajství.

Osobní známka

Každý voják má k dispozici identifikátory, kterým se ve vojenské hantýrce říká „psí známky“. I u těchto drobných a jednoduchých prvků byl postupný vývoj. Praktické zkušenosti s používáním

vojenských dokladů a osobních známek hlavně v zahraničních operacích ukázaly, že je potřeba je zaktualizovat a sjednotit s mezinárodními standardy.

Na počátku nasazení v Afghánistánu měl voják jednu známku: malý hranatý plíšek. Na něm byla uvedena zkratka České republiky ve tvaru CZ a osobní číslo vojáka, popřípadě rodné číslo u vojáků v záloze. Nové známky jsou nyní větší a dvě, což je již také standardem v armádách NATO. Je na nich vyraženo opět číslo vojáka i zkratka CZE, navíc ale i jméno a příjmení. Znamka obsahuje také informace o krevní skupině a RH faktoru. V případě poranění vojáka usnadňuje rychlou transfuzi krve.

Zdravotnické vybavení

Vedle zbraní patří k výbavě vojáka i osobní lékárnička, která svůj standard získala v podobě individuálního zdravotnického vybavení vojáka (INLEK). Z dalšího zdravotnického vybavení má u sebe voják vždy škrtidlo (turniket).

V každé patrole pak působil specialista s odborností CLS (Combat Life Saver), který měl za úkol ošetřit své spolubojovníky a připravit je na případný transport do zdravotnického zařízení. K tomu absolvoval odborný kurz. Jeho výstroj se liší od běžného vojáka především tzv. CLS batohem, který obsahuje potřebné vybavení pro poskytnutí neodkladné zdravotní péče. V batohu se nachází škrtidla, obvazový materiál, dlahy, dekompresní jehly, izotermické fólie, léky včetně morfinu a další zdravotnické potřeby až po kartu TCCC, do které se zaznamenávají potřebné údaje o zranění vojáka pro další ošetření. Protože situace někdy vyžaduje ošetřování více vojáků najednou, CLS specialista má ve vybavení i pásy na tzv. triage (roztřídění raněných dle závažnosti poranění pomocí určité barvy pásy).

Věci osobní povahy, talismany

Vojáci působící v zahraniční operaci jsou daleko od své rodiny, svých blízkých a přátel. I když dnešní doba umožňuje komfortní spojení se světem pomocí moderních komunikačních prostředků, odloučení vojákům pomáhají zvládnout i rozličné talismany. Někdo má přívěsek, jiný plyšovou hračku, někdo malý předmět darovaný jeho nejbližšími. Někdo si do mise veze knížku, někdo růženec nebo bibli. Podstatný je význam, jaký talisman nese. Všechny tyto malé drobnosti mají přinést svému držiteli vzpomínku na domov, ale také zajistit štěstí a zdraví.

K ochraně a boji

Voják má kromě balistické ochrany, přilby a zbraňových systémů, tedy krátké a dlouhé střelné zbraně, i dostatečnou zásobu munice. Má i takzvaný odhazovák, tedy vak na prázdné zásobníky, odolné rukavice, dále nůž, případně i nářadový systém, šátek (tzv. shemag), chrániče loktů a kolen a v neposlední řadě brýle, případně systém nočního vidění. Nechybí camelbag, tedy batoh na vodu, zdravotní vybavení, rovněž škrtidlo (turniket). Díky pokroku ve vývoji materiálů i balistické ochrany je možné nést více munice, případně i více vody – v Afghánistánu to byla nutnost. Samozřejmou součástí je výstroj a vhodná taktická obuv. Vývojem prošla také takzvaná bédépéčka (BDP, bojová dávka potravin). Místo konzerv s vepřovým masem jsou dnes vojáci v zahraničních operacích vybaveni balíčky s výživově kvalitní a dostatečnou dávkou potravin.

Text: RED,
foto: archiv GŠ

PŘÍLIŠ MNOHO OČÍ, KTERÉ NEVIDÍ

Oční lékařka podpolukovnice Veronika Poláčková působila v zahraniční operaci Armády České republiky v Afghánistánu na přelomu let 2013/2014. Jako specialistka pracovala v nemocnici na základně v Kábulu, na místním letišti, kde byla součástí českého polního chirurgického týmu v nemocnici vedené Francouzi. „Vždycky jsem chtěla jet na zahraniční operaci, patří to ke zkušenostem vojáka,“ říká Veronika Poláčková.

Co jste pocítila, když jste vystoupila z letadla a ocitla se poprvé na afghánském půdě?

Zasáhlo mě horko. Bylo vedro, těžký vzduch, v Česku byl už podzim a tam ještě konec léta. V Kábulu po většinu roku svítí slunce, ale město leží v kotlině a v smogovém a kouřovém oparu. Z letadla či z hor je nebe modré, dole se válí černý mrak a cítíte všudypřítomný smrad. Místní totiž pálí úplně všechno.

Pak si vybavuji obraz našeho ubytování. Na vojenské poměry jsme měli dobré podmínky, zděný objekt, pokoje po třech... Ale všechno prázdné, strohé, skoro jako ve vězení. Ptala jsem se: do čeho jsem se to vrhla? Máte svobodu a najednou o ni přijdete. Čtyři měsíce se budu pohybovat ve velmi úzce vymezeném prostoru, mezi ubytováním, nemocnicí, jídelnou a tělocvičnou. Bez rodiny. Navíc jsem neabsolvovala společné výcviky, zařadili mě do týmu na poslední chvíli. Nevěděla jsem, s jakými lidmi tam budu; mohou být fajn, ale můžete se taky celé ty měsíce trápit. První den to na mě proto hrozně dolehlo.

Kdy se tento pocit změnil, kdy pominul?

Naštěstí rychle. Máte práci, kde trávíte spoustu času. Čas tam běží úplně jiným tempem, také vztahy se vyvíjejí jinak, mají úplně odlišnou dynamiku. Není to, jako když jste v práci osm hodin a pak jdete domů, do vlastního světa. S nejbližšími kolegy jste 24 hodin denně. Po týdnu jsem měla pocit, že je všechny znám roky a že jsem tam strašně dlouho. V rámci českého polního chirurgického týmu nás bylo jedenáct, pak další Češi: piloti vrtulníků, zabezpečení mise. Celkem asi osmdesát lidí.

Zkuste načrtnout váš běžný den...

Ráno jsem vstávala na sedmou, nejdřív snídane, po ní ambulance nebo operační sál do dvanácti hodin, pak hodina až dvě pauza na oběd – Francouzi ve spěchu nejedí. Po obědě zase ambulance do pěti odpoledne. Pak jsem si šla na hodinu zacvičit a následně na večeři. Večer je ještě trochu čas na osobní věci. Šest dní v týdnu práce, jeden volný den, většinou pátek, což byl pro Afghánce den

odpočinku. V neděli jsme většinou pracovali jen dopoledne.

Jak často jste byla v kontaktu s blízkými doma?

Když to šlo, tak každý den. V té době už jsem měla pětiletého syna, tak jsem s ním chtěla komunikovat.

Co se ve vás odehrávalo, když jste se rozhodovala pro misi a věděla jste, že doma necháte malé dítě?

Honzík byl vždycky samostatný, tak mi přišlo, že to zvládne. Než jsem odjela, tak jsem mu vyrobila deník, na každý den jsem mu vymyslela úkol, napsala malou poznámku, vzkaz, a že na něj také myslím. Druhou stránku měl volnou, maloval tam, jak strávil den. Občas ho ale nebavilo se mnou mluvit po skypu, takže jen z dálky volal na babičku: „Vyříd' mamince, že jsem nedostupný.“ Bylo to pro mě těžké, ale bylo to lepší než vidět, že pláče a že mu chybím. Zvládl to skvěle. Nechtěli jsme syna vytrhávat z jeho prostředí, ze školky, takže

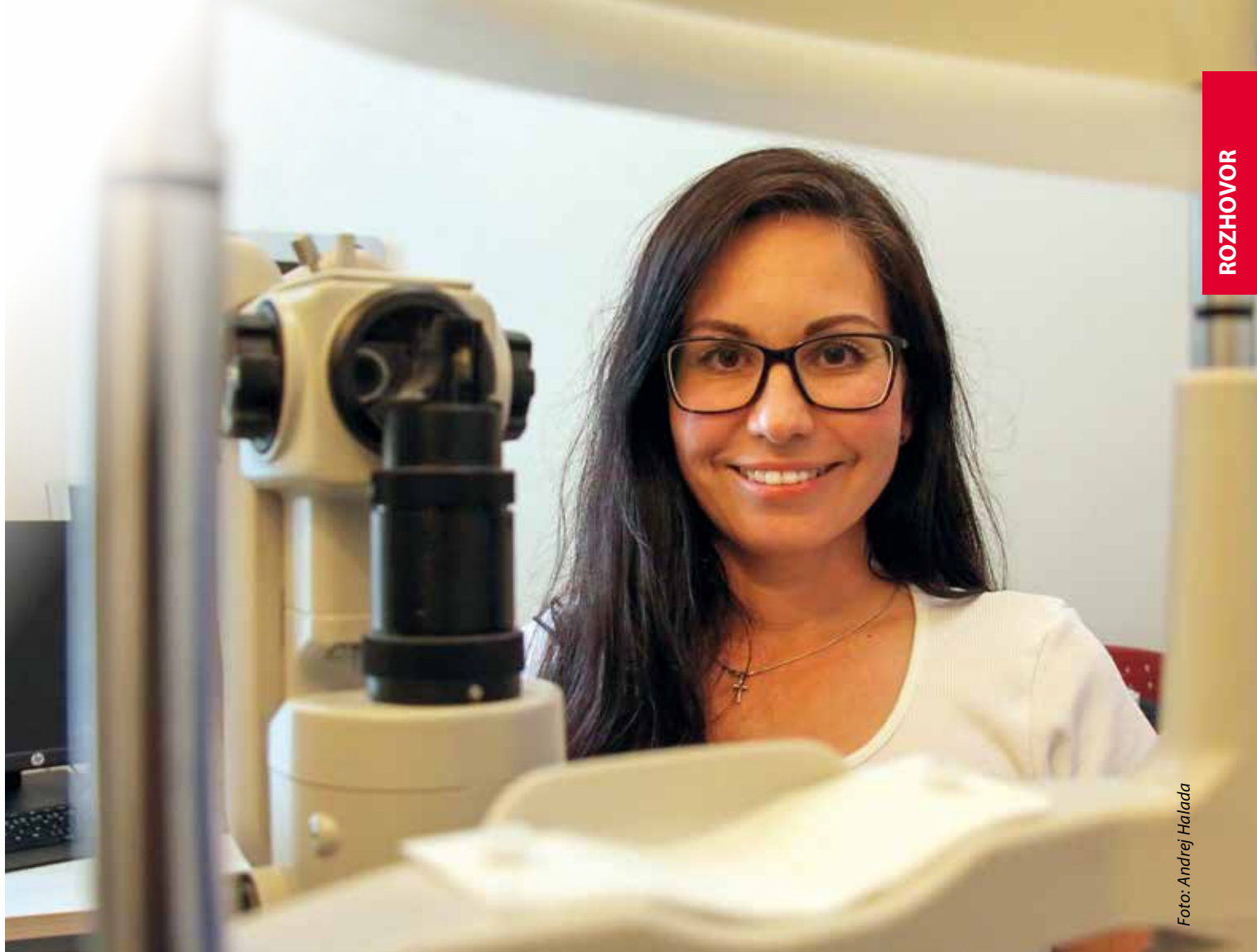

Foto: Andrej Halada

Veronika Poláčková nyní pracuje v Ústavu leteckého zdravotnictví, působí jako hlavní odborník Armády České republiky pro obor leteckého lékařství.

se k nám nastěhovali na tu dobu moji rodiče. Manžel je taky voják, sloužil tehdy ve Vyškově a domů jezdil na víkendy.

Viděla jste Afghánistán blíže? Dostali jste se vůbec ven – do Kábulu nebo i jinam?

Bohužel ne, vše se odehrávalo na základně. Ale dostanete se do kontaktu s pacienty. Starali jsme se o koaliční vojáky i o afghánské obyvatelstvo. Chodili na vyšetření i na operace.

S jakými problémy a potížemi přicházeli nejčastěji?

Koaliční vojáci měli spíše akutní obtíže: záněty nebo drobné úrazy. Jednou šlo o odchlípení sítnice u civilního kontraktora, dotýčný byl repatriován domů. Kolegové Češi chodili i na preventivní kontroly, které doma zanedbávali, takže jsem předepsala spoustu brýlí.

U Afghánců šlo často o vyšetření následků úrazu. V životě jsem neviděla tolik poranění očí. Většinou šlo o následky zranění nožem, často z dětství, vzniklé neopatrnou

manipulací nebo při hře. Podobné stavy by byly u nás řešitelné, s nadějným výsledkem. Ale v Afghánistánu nemáte pro složitější operace dostatečné zázemí a chybí dlouhodobá pooperační péče. Při návrhu léčby musíte vycházet i z toho, že když pacienta odešlete

Veškerou péči jsme poskytovali bezplatně, tudíž o ni byl velký zájem. Operovali jsme šedé zákaly, občas i nádory. Ale šlo o mnohem pokročilejší stavy než u nás. Co jsem viděla tam, nemám u nás šanci nikdy poznat. Byla to obrovská profesní zkušenost. Na

Operovali jsme šedé zákaly, řešili nádory. Ale šlo o mnohem pokročilejší stavy než u nás. Co jsem viděla v Afghánistánu, nemám u nás šanci nikdy poznat. Byla to obrovská profesní zkušenost.

k ošetření do Pákistánu nebo do Indie, kde je úroveň očního lékařství špičková, musí rodina veškerou péči uhradit, a to ji může zruinovat. Někdo přišel jen s tím, abychom mu pomohli radou, někde jsme mohli i pomoci prakticky.

Západě přijdou lidé k očnímu lékaři mnohem dříve, tady jim to trvá i několik let, až když už úplně ztrácejí zrak. Léky jsme mohli poskytnout jen na omezenou dobu, maximálně na měsíc. Evropské léky mají na afghánském černém

Foto: archiv Veroniky Poláčkové

Doktorka Poláčková (vlevo) na operačním sále při operaci slzných cest u afghánského pacienta

trhu nesmírnou cenu a kdyby dostali léky na delší dobu, tak by je prodali, protože potřebují peníze. U některých nemocí, třeba u zeleného zákalu, léky na měsíc nic neřeší, protože glaukom vyžaduje dlouhodobou léčbu a pravidelné sledování.

Jací byli místní lidé? Jak jste je vnímala?

Překvapily mne ženy. Když odložily burku, byly většinou upravené a pěkné. Burku také zdaleka ne všechny nosily, některé jen šátek. Muži naopak upraveně nevypadali. Muži i ženy působili mnohem starším dojmem, než kolik jim bylo, také jejich chrup byl v dosti zbědovaném stavu. V zimě chodili jen v lehkých botách nebo v pantoflích, zpravidla na boso. Naši pacienti ovšem byli spíš z chudších vrstev, ti bohatší si mohli zaplatit péči jinde.

Když jste vyšetřovala ženy v burkách, sundaly si ji?

Ano, při očním vyšetření to ani jinak nejde. Jsem žena, a tak to bylo výrazně jednodušší. Přesto při vyšetření vždycky zůstával i pacientčin manžel. Žen i dětí však chodilo do ordinace mnohem méně než mužů.

Afghánistán je zemí mužské dominance, ženy mají podřadnou roli. Když o ně máte pečovat, je to bruslení na velmi tenkém ledě.

Jak jste vnímala postavení žen v Afghánistánu a jak sebe jako ženu v rámci koaličních armád?

Afghánistán je zemí mužské dominance, ženy mají podřadnou roli. Když o ně máte pečovat, je to bruslení na velmi tenkém ledě. Mnoho věcí, které mi jako ženě ze Západu připadají samozřejmé, vnímají oni zcela nepříjemně. A jsou na to velmi citliví. Jednou jsem potřebovala od pacientky, aby něco přečetla kvůli vyšetření zrakové ostrosti. Ptala jsem se, zda umí číst, přičemž jsem myslela na čtení latiniky, nikoli jejich písma. Manžel dotčeně odpověděl: „Samozřejmě že umí číst...“ Nakonec jsme museli použít jednoduché symboly – různé natočené prstence, abych zjistila, jak vidí. Pokud jde o západní armády, tak ženy jsou na misích velmi na očích. Co se přehlédne u muže, to se u ženy hned vidí. Když chcete jako žena něco dokázat, musíte být lepší než ostatní. Nemůžete si dovolit žádný přešlap.

A rozhodně ne žádné přílišné sympatie k někomu jinému.

Vybavujete si nějaký nestandardní medicínský případ, který jste řešila?

Přišel relativně mladý muž, který měl nad jedním okem tak velký nádor, že oko nebylo vůbec vidět. Nechápu, jak s tím mohl předchozí roky žít. Kolegové mu nádor odstranili, ale už jsme mu nemohli poskytnout další péči. Dostal od nás vzorky, aby si sám zařídil histologii v afghánské nemocnici. To je skutečně nejobtížnější: v zemi chybí kontinuita péče, nemůžete léčbu dotáhnout tak, jak by to být mělo.

Zažila jste i vyloženě krizovou situaci?

Před Vánoci, kdy se část Čechů vracela domů, proběhl útok na základnu. Poplachů byla spousta, ale mnohdy jsme o nich ani nevěděli, působili jsme v z odolné budově. Při tomhle jsem zrovna byla na snídani, ozvala se

obrovská rána a všechno se zatřásl. Všichni zahodili tácy s jídlem a vrhli se na zem. Nevíte, co se bude dít, jestli tam někdo vběhne a začne střílet. Neměla jsem u sebe ani zbraň, protože v nemocnici jsme ji nosit nesměli. Poplach ještě neodvolali a mě už volali do nemocnice. Když jsem šla sama vylidněnou základnou, strašně jsem záviděla těm, co zrovna ten den letěli domů. Opravdu jsem se bála.

Bála jste se o sebe, nebo o to, že by váš syn mohl přijít o mámu?

Tak daleko jsem nepřemýšlela. Věděla jsem, že syn je doma v bezpečí. Bála jsem se o sebe a jak to skončí. Jestli se někdo na základnu dostal, anebo byl útok odražen. Ukázalo se, že to byl sebevražedný atentátník, co najel s autem plným výbušnin do valu u základny. Dovnitř se naštěstí nikdo nedostal. Zraněné jsme ale měli, protože tlaková vlna některé lidi srazila.

Jaké byly vztahy mezi koaličními vojáky?

Veskrze přátelské, nevybavuji si nějaký konflikt. Francouzi brzy zjistili, že naše anesteziologické a sálové sestřičky jsou k nezaplacení, protože sestra mu podává nástroj už ve chvíli, kdy on pomyslí na to, že by ho mohl vyžadovat. Slováků tam moc nebylo, ale občas jsme je potkali v jídelně. Jednou jsme slyšeli výbuch a byli to ti kluci, se kterými jsme byli

Příjem zraněných vojáků na pohotovost v kábulské nemocnici, kde působili i čeští vojáci. Základním prvkem bylo stanovení přesné diagnózy (dr. Poláčková vpravo v uniformě).

ještě v poledne na obědě. To člověka hrozně zasáhne. Jak je smrt blízko. S někým se bavíte a on za hodinu už nežije.

Když jste měla půlku mise za sebou, vyhlížela jste už domov?

Těšila jsem se domů, ale stejně tak se mi tam líbilo. Našla jsem si svůj režim a snažila se vytěžit z pobytu maximum. Abych se co nejvíc naučila, poznala nové lidi a taky si vylepšila fyzickou kondici. Překvapilo mě, jak rychle to uteklo – na jednu stranu bych zůstala o pár týdnů déle, ale už se mi stýskalo po synovi. Afghánistán je sice nebezpečná, ale krásná země. Hory jsou nádherné. Kamarádi mi ukazovali fotky, videa – je tam i plno míst, která jsou zelená, nejen kamenitá.

Kdybyste měla zmínit největší přínos a význam pobytu v Afghánistánu pro vás – co by to bylo?

Vždycky jsem si myslela, že těžko navazuju přátelské vztahy. Tady jsem zjistila, že dokážu rychle zapadnout do kolektivu. Také jsem zvládla pobývat dlouhou dobu na tak malém prostoru. Na dvanácti metrech čtverečních, tři holky najednou, 24 hodin denně. Naučila jsem se vážit si běžných věcí, normálního života. Jsem ráda, že se nemusím každý den obávat, že se děti dostanou při cestě ze školy do nějaké přestřelky nebo šlápnu na minu. Uvědomila jsem si také, že zvládnu práci v mezinárodním týmu, ale zároveň bych nechtěla

odejít trvale pracovat do zahraničí. Nechtěla bych přesvědčovat ostatní o tom, že ačkoli jsem z Východu, jsem dost dobrá.

A jedna osobní věc: mým snem bylo vždycky létání, vojenskou medicínu jsem šla studovat, abych mohla dělat letecké lékařství. Po škole jsem se tomu vzdálila, ale měsíce strávené na kábulském letišti mi připomněly, jak voní letadla. A že mi to hrozně chybí. Hned po návratu jsem začala usilovat o místo v Ústavu leteckého zdravotnictví. Po roce se mi to podařilo. Díky podpoře ze strany ÚLZ mě armáda vyslala ke studiu Aerospace Medicine na King's College do Londýna. Teď je ze mě nejen kvalifikovaný letecký lékař, ale i hlavní odborník Armády České republiky pro obor leteckého lékařství. To je asi to nejdůležitější, co mi mise dala. Odvahu změnit obor a plnit si sny.

Chtěla byste opět vyrazit na nějakou vojenskou misi?

Kdybych měla jet se stejnou partou, tak určitě. Ale šla bych do toho i s jinou. Jela bych i do Afriky, tam bych mohla využít vedle angličtiny i francouzštinu. Uvažovala jsem o pozorovatelské misi, ale tam se jezdí na rok a já mám dvě děti a stále jsou dost malé. Takže to není na pořadu dne. Na misi do čtyř měsíců, do půl roku bych jela. To odloučení je zvládnutelné pro rodinu i děti.

Text: Andrej Halada

Doktorka Veronika Poláčková na pracovišti v nemocnici na kábulském letišti

UCHOVÁME PRO

Vojenský historický ústav Praha se od počátku 21. století systematicky věnuje oblasti zahraničního působení Armády České republiky. V rámci Monitoringu zahraničních operací začaly být v roce 2011 shromažďovány ve sbírkách VHÚ předměty i dokumenty vztahující se k operacím na Balkánu a také v Afghánistánu. Postupně se zájem rozšířil na všechna zahraniční nasazení AČR. Dnes už čítá tato sbírka na tisíce artefaktů. Představujeme jen malý zlomek předmětů z afghánských misí.

Motocykl sebevraždného tálibánce

Jedním z velké škály úkolů českých vojáků byly mobilní patroly – společně s Afghánskou národní armádou. Pravidelná hlídková činnost měla předcházet či přímo potlačovat případné povstalecké aktivity. Při jedné z těchto patrol v provincii Vardak došlo k zajištění motocyklu asijské proveniencie. Za řídítky stroje seděl sebevraždný atentátník z řad Tálibánu, který byl pouze díky pohotovému a přesnému reakci našich vojáků zneškodněn. Bez ztrát na životech!

Štít z ubikace FOB Shank

Na většině základen, kde působili čeští vojáci, bychom našli ručně vyrobené směrovníky. Směrovky udávaly lokalitu v Česku a vzdálenost k ní z Afghánistánu. Na snímku je část štítu z ubikace na FOB Shank v provincii Lógar. Působil zde PRT AČR. Směrovky odkazují na místa, odkud čeští vojáci pocházeli.

Výukové modely improvizovaných výbušných zařízení

Jednou z nejzávažnějších hrozeb byla improvizovaná výbušná zařízení (IED). Skryté nálože lze využít v širokém spektru situací i míst. Prevenci tohoto rizika představovaly školicí pomůcky – napodobeniny. Vzhledově věrohodné modely měly přispět k rozpoznání podezřelých předmětů v terénu, sloužily k výuce jejich deaktivace či řízeného odstřelu.

BUDOUCNOST

Podomácku vyrobené kuchyňské potřeby

Některé předměty dokládají vynalézavost i manuální zručnost českých vojáků. V Afghánistánu to byly například jednoduché kovové svařené obracečky na maso doplněné o šťouchadlo na brambory vyrobené z drátu. Nástroje usnadňovaly každodenní život na základně. Ukazují rovněž na schopnost přizpůsobit se podmínkám cizího prostředí.

Herní deska z Vardaku

Svépomocně vyrobená deska obsahuje klasickou čtvercovou šachovnici a herní plán Člověče, nezlob se! Sloužila nejen 1. jednotce OMLT, která ji vyzdobila znaky, a dalším útvarům AČR, ale i jednotkám spojenců z NATO. Následující 2. jednotka OMLT desku obohatila opět o znaky zúčastněných útvarů AČR.

Vánoční stromček PRT Lógar

K výrobě dřevěného stromčku posloužil nevyužitelný zbytkový materiál, zhotovení vyžadovalo manuální zručnost i velkou představivost. Jehličnan tvoří tři hlavní díly a profilované ozdoby. Výška 120 cm, finální nástřik žlutým sprejem. Vydařený počín příslušníků AČR Lógar v misi ISAF.

Československý lehký kulomet ZB 30

Historická československá zbraň, která se po více než sedmdesáti letech vrátila do země svého původu. Afghánská královská armáda si v roce 1937 objednala od Čs. zbrojovky v Brně 2030 lehkých kulometů ZB 30 v ráži 7,92 mm Mauser. Jeden exemplář získaly v roce 2011 v provincii Orúzgán nizozemské jednotky. Následně kulomet předaly české jednotce z 52. mechanizovaného praporu, jež zajišťovala ostrahu nizozemské základny.

Strava vojáků

V polních podmínkách měli vojáci k dispozici dávky potravin. Ti naši používali dávky americké armády: jednoduchá příprava, nižší hmotnost i relativní pestrost. Součástí byly nejen potraviny bohaté na bílkoviny, ale také čokoláda či bonbóny. Na základnách se vojáci stravovali ve vojenských jídelnách, jež si pestrostí stravy nezadaly s těmi v domácích posádkách.

Připravil: Ivan Fuksa,
foto: sbírka VHÚ

BOJOVÉ DOZRÁNÍ JEDNÉ ARMÁDY

Čeští vojáci se v mimořádných afghánských podmínkách a ve složitém konfliktu mnohem naučili. Stali se vyspělejšími a vyzrálějšími, s vyšší sebedůvěrou.

Na jaře 2008 několik českých novinářů přilétlo do Kábulu, vzalo si taxi a po více než hodinové jízdě klepalo na bránu tehdy nové základny Shank v provincii Lógar. Po vyjednávání s překvapenými strážnými a velitelstvím byli vpuštěni dovnitř. Na Shanku se v té době usazoval český Provinční rekonstrukční tým (PRT) složený přibližně z desítky civilistů a několika stovek vojáků. Čechů tam bylo víc než Američanů, takže například vařili čeští kuchaři a američtí vojáci si museli užívat českou kuchyň.

Cesta z Kábulu na Shank v taxíku nebyla bez nebezpečí, ale pořád se ještě zdálo, že riziko je třeba oproti Iráku malé. Dojem to byl ale zdánlivý, situace se zhoršovala každým jarem, kdy nastávala ofenziva Tálibánu. Pociťovali to i čeští vojáci, pro které se Afghánistán stával – po Balkánu 90. let – těžišťem nasazení.

Roky 2007 a 2008 byly pro působení Armády ČR v Afghánistánu milníkem. Nejenom z hlediska rozsahu a typu úkolů, ale především to byl počátek formování semknuté a zkušené bojové síly v kulturně i geograficky vzdálené zemi. Od invaze v roce 2001 a pádu Tálibánu působily do té doby povětšinou v klidnějším Kábulu jednotky složené z lékařů, meteorologů, řídicích letového provozu nebo pyrotechniků. Výjimkou bylo působení příslušníků 601. skupiny speciálních sil tehdy podřízené Vojenskému zpravodajství v operaci Trvalá svoboda, speciální jednotky SOG Vojenské police v Hilmandu a později v Lógaru a podpora zajištění bezpečnosti německého PRT ve Fajzábádu v provincii Badachšán na severovýchodě.

Často se poukazuje na proměnu, kterou prodělala česká armáda díky působení

v Afghánistánu v oblasti technické, taktické a logistické. Mnohem méně se ovšem hovoří o dopadu nasazení na její esprit de corps, tedy morálku, étos, soudržnost a bojové tradice, které jsou rámovány společnými prožitky, symbolikou a rituály a které mají ve válce někdy vyšší hodnotu než nejdokonalejší technika. „Morální faktory převažují ve válce ty materiální, dle odhadu Napoleona třikrát i vícekrát,“ píše John Keegan v Historii válečnictví.

Politický konflikt

Novináři dorazili na Shank krátce poté, kdy v Lógaru při explozi nástražného výbušného systému zemřel v dubnu příslušník 102. průzkumného praporu praporčík in memoriam Radim Vaculík. Byl tehdy třetí obětí českého působení v Afghánistánu.

Foto: Daniel Hlaváč

se na rekonstrukci vyššímu riziku. A zároveň nezaručuje, že dojde k politickému urovnání konfliktu a vybudování alespoň částečně funkčních struktur státu, které přežijí bez pomoci z vnějšku.

Jinými slovy: politický konflikt se nedá silou vyřešit. Armády mohou pouze napomoci vytváření bezpečnějšího prostředí, mohou podporovat budování státu, ale to je vše.

Afghánistán je dobrým příkladem výše uvedeného. Války od druhé poloviny 70. let

válečnou medicínu, logisté a další. A nesmí se zapomenout, že Afghánistán si prožily i „nearmádní“ složky – Vojenská policie a Hradní stráž. Vznikly nové vzory a mýty, které se řadí k hrdinům a mýtům našich dějin. A vnímá to i civilní svět. Ačkoli operaci v Afghánistánu zdaleka každý neschvaloval, přesto si jasná většina obyvatel České republiky vojáků za službu váží. Třeba pět padlých po sebevražedném útoku na patrolu nedaleko Bagrámu v červenci 2014 vyvolalo obrovské sympatie veřejnosti napříč re-

Afghánistánem prošlo tolik lidí napříč naší armádou, že se to pozitivně projevuje nejen ve výcviku, doktrínách a modernizaci, ale i ve sdílené paměti.

20. století rozvrátily kvetoucí zemi, zničily celé generace a jen posílily kmenový způsob vládnutí. Centrální vláda byla vždy vzdálená, ale hlavně k ničemu. Pro mnohé se jedinou možnou alternativou přetrvávajícího chaosu stal kmen a Tálibán.

Nové vzory a mýty

Toto politicky, bezpečnostně i strukturálně komplikované prostředí se museli naučit číst i čeští vojáci. Museli spolupracovat s civilisty na rekonstrukci, bavit se s místními lidmi na patrolách i při jiných příležitostech, chápat kdo je kdo v oblasti, ve které působí, sledovat a číst náznaky a signály. A to nejenom kvůli vlastní bezpečnosti, ale hlavně kvůli plnění úkolů. A že výsledky byly dobré, dokazuje chvála spojenců při každé příležitosti a vybírání Čechů na specifické a složité úkoly, jakými byla například ostraha klíčové základny Bagrámu.

Od roku 2008 kvůli vysokému operačnímu tempu začali v Afghánistánu rotovat vojáci z různých jednotek pozemních sil i letectva. To vysílalo letecké návodčí, provádělo výcvik afghánských pilotů a také se zapojilo s vrtulníky Mi-171Š do přepravních úkolů. Zkrátka bojovou zkušeností, ať už v PRT v Lógaru, v pověstných výcvikových OMLT na odloučených stanovištích v nejhorších provinciích (se stovkami afghánských vojáků rozličného výcviku a morálky) a na Bagrámu, prošli nejenom vojáci ze dvou brigád, které jsou páteří armády, tedy 4. a 7. a příslušníci speciálních sil a průzkumného praporu, ale i pyrotechnici, vojáci z průzkumu a elektronického boje, dělostřelci, vrtulníkáři, lékaři a zdravotníci z polních nemocnic, kteří měli možnost si ozkoušet

publikou. Lidé nosili trička na podporu vojáků, přispívali do sbírky, která vznikla v Chrudimi, odkud byli čtyři z pěti padlých. Sbírkou postupně přerostla v celoarmádní Vojenský fond solidarity, do něhož dnes přispívá kromě vojáků mnoho občanů a firem.

Afghánistánem prošlo tolik lidí napříč naší nevelkou armádou, že se to pozitivně projevuje nejenom prakticky, například ve výcviku, doktrínách a modernizaci, ale i ve sdílené paměti. Útvary si připomínají své padlé, zraněné a hrdinné skutky, díky Vojenskému historickému ústavu Praha se uchovávají a na internetu jsou k vidění artefakty z každodenního života v afghánském nasazení. Noví vojáci poslouchají historiky, často nadsazené jako od rybářů, ale motivující a formující.

Ti, kteří prošli Afghánistánem na nižších funkcích, dnes dorostli do rozhodovacích pozic a zkušenosti z nasazení si nesou s sebou a promítají je do každodenní práce. Významně vzrostla role duchovních, z nichž mnozí se stali „partáky“ a přestali být vzdáleným elementem. To vše je klíčové pro morálku a sebedůvěru, je tmelem a zvyšuje bojovou hodnotu jednotlivců i armády.

Armáda České republiky, která vznikla 1. ledna 1993, v Afghánistánu dospěla a proměnila se z armády „základácké“ na skutečně profesionální. Je hrdá a sebevědomá se sdílenou zkušeností. A jak vyplývá z výzkumů, naprostá většina lidí si to dobře uvědomuje a „své“ armády a služby vojáků si váží.

Text: František Šulc
Autor je politolog

Spojenecké ztráty začaly pomalu růst po roce 2006 a vrcholu dosáhly v letech 2009–2011 (515, 710 a 566 padlých vojáků), což podle studie Afghanistan Index vydané Brookings Institution v srpnu 2020 hrubě kopíruje vrchol počtu koaličních sil v zemi (2009 – 101 800 vojáků, 2010 – 130 500 a 2011 – 131 300). Většina vojáků ovšem padla v konfliktu, který má „více společného se střetnutím primitivních kmenů než s rozsáhlým konvenčním konfliktem“, jak napsal prorocky o válkách budoucnosti Martin van Creveld v Transformaci války z roku 1991. Více vojáků, více výjezdů, více aktivit a více spolupráce s místním obyvatelstvem je na jednu stranu jedinou možnou strategií, jak postupovat v protipovstaleckých operacích, aby se dosáhlo kladného výsledku. Na stranu druhou vystavuje vojáky i civilisty podílející

NIKDY NEZAPOMENEME...

**V Afghánistánu padlo při zahraničních operacích čtrnáct příslušníků
Armády České republiky. Věčnou památku připomínají jejich jména
u Hrobu neznámého vojína v Národním památníku na pražském Vítkově.**

podpraporčík i. m.
NIKOLAJ MARTYNOV
29. 10. 1979 – 3. 5. 2007

poručík i. m.
ROBERT VYROUBAL
24. 1. 1980 – 31. 5. 2011

štábní praporčík i. m.
IVO KLUSÁK
15. 9. 1980 – 8. 7. 2014

štábní praporčík i. m.
JAROSLAV LIESKOVAN
14. 1. 1975 – 14. 7. 2014

štábní praporčík i. m.
PATRIK ŠTĚPÁNEK
14. 9. 1993 – 5. 8. 2018

poručík i. m.
MILAN ŠTĚRBA
25. 8. 1973 – 17. 3. 2008

poručík i. m.
ADRIAN WERNER
3. 12. 1979 – 9. 10. 2011

štábní praporčík i. m.
LIBOR LIGAČ
15. 10. 1981 – 8. 7. 2014

štábní praporčík i. m.
MARTIN MARCIN
14. 2. 1982 – 5. 8. 2018

praporčík i. m.
RADIM VACULÍK
8. 4. 1979 – 30. 4. 2008

štábní praporčík i. m.
DAVID BENEŠ
30. 6. 1986 – 8. 7. 2014

štábní praporčík i. m.
JAN ŠENKÝŘ
8. 11. 1975 – 8. 7. 2014

štábní praporčík i. m.
KAMIL BENEŠ
17. 1. 1990 – 5. 8. 2018

štábní praporčík i. m.
TOMÁŠ PROCHÁZKA
19. 12. 1976 – 22. 10. 2018

TAK TROCHU JINÁ VÁLKA

Na koncept Provinčního rekonstrukčního týmu – PRT jsme nepřišli my Češi. Nepřišli na něj ani Američané. Převzali ho od Britů a Francouzů, kteří v koloniálních střetech pochopili, že se jedná o „tak trochu jiné války“. Práce českých PRT v Afghánistánu přitom byla náročná.

Autor textu (na snímku vpravo) při svém působení v rámci PRT v Afghánistánu

Jeden z výsledků práce českých PRT: vodní dílo v Dehnewu

Voják je vycvičený k tomu, aby co nejlépe a nejefektivněji zničil nepřítele. Jenže co dělat ve válce, kde je nepřítel neviditelný a kde jde o to, na čí stranu se připojí civilní obyvatelstvo? Tam se hodí i lidé, kteří přinášejí odlišný pohled, jiné znalosti a zkušenosti.

Proto vznikaly již v minulosti při konfliktech například v Malajsku či v Alžírsku specializované týmy zaměřené nejen na bezpečnost, ale i na vztah s místními lidmi a zlepšení jejich životních podmínek. Zpočátku je tvořili vojáci se znalostí místního prostředí, ale Američané ve Vietnamu k nim přidali i civilisty. A v Afghánistánu a Iráku tenhle koncept oprášili pod značkou Provinčního rekonstrukčního týmu.

Oni vybrali, my podpořili

Česká republika měla svůj PRT od roku 2008 v provincii Lógar, asi hodinu jízdy od hlavního města Kábulu. Bylo v něm zhruba tucet civilních

Měli jsme nápady, odborníky a peníze, ale dohoda s místními lidmi a úřady byla velkou zkouškou trpělivosti.

odborníků: stavařů, vodohospodářů, zemědělských odborníků atd. Dohlíželi na celou řadu projektů, od mostů, škol, retenčních zdí, zavlažovacích děl, sběrných center na mléko, skladů na úrodu, také checkpointů, až po věznici či sídlo tajné služby. Co je podstatné – nebylo to tak, že bychom jezdili po provincii a říkali si, co bychom udělali. Naopak, všechny nápady musely vzejít od místních a pak poměrně složitým procesem projít čímsi, co se snažilo být místní afghánskou provinční vládou. Teprve poté jsme si vybrali, co z toho mělo dle nás největší smysl, a to jsme podpořili.

Snažili jsme se držet při zemi. Třeba školy jsme raději opravovali tam, kde už

fungovaly (byť třeba ve formě rozpadlé barabizny nebo potrhaneho stanu), než abychom stavěli nové. Nebylo totiž nikdy jasné, zda do krásné nové budovy přijdou nějakí učitelé a zda je bude mít kdo platit. V tom jsme se často lišili od Američanů, kteří měli v jednom okamžiku na rozvoj příliš mnoho peněz, které potřebovali utratit. Takový přístup někdy končil jako v okrese Khoshi, kde jsme narazili na úplně novou nemocnici, která tu stála prázdná, bez lékařů i pacientů, a nikdo nevěděl, kdo ji vlastně postavil. Ale kdesi nahoře si někdo odškrtnul jedno políčko a celkový výkaz rozvoje země vypadal lépe...

Sami jsme se učili. Především: aby měl nějaký projekt v Afghánistánu smysl, musí být co nejjednodušší, musel mít co nejsnazší údržbu a muselo být jasné, kdo za něj má zodpovědnost. Stávalo se, že v rozhádané afghánské společnosti nám bez obalu řekli, že pokud postavíme sběrné centrum pro mléko v jiné části vesnice, tak ho v noci vyhodí do vzduchu. Nebo se o nějaký projekt hádala dvě i tři místní „ministerstva“. Případně ho z neznámých důvodů blokoval guvernér.

Obecně – afghánští partneři byli největší problém. Měli jsme nápady, odborníky a peníze, ale dohoda s místními lidmi a úřady byla velkou zkouškou trpělivosti. Vesnice neměly žádné zastupitelstvo a starostu. Okresy (distrikty) měly v čele seshora nadekreťovaného

povodních a zavlazovací zařízení výrazně zvyšují na mnoha místech úrodu.

Cíl naší mise nebyl samozřejmě jen rozvoj. Byli jsme součástí ISAF a měli jsme prostřednictvím zlepšování života obyvatel přispět k větší legitimitě afghánské vlády a k porážce Tálibánu. Nemohli jsme být armádou, policií i státní správou – mohli jsme jen podpořit naše spojence, afghánskou vládu.

Základním problémem byla místní nefungující vláda, armáda a policie. Spolupráce s nimi byla až bolestně frustrující. Neustále jsem si opakoval, že jsme v zemi, kde se bojuje nepřetržitě od roku 1978, odkud emigrovala většina vzdělané střední třídy. Ale i tak to bylo náročné. Fyzický i mentální stav rekrutů afghánské policie a armády nás vždy

Svět civilní a vojenský

Je dobré vědět, že i my jsme v Lógaru byli jen malým hráčem. Klíčovou roli hráli Američané, na jejichž podpoře jsme byli závislí. Přístupovali k nám s velkodušností velkého národa, který oceňuje, že někdo stojí po jejich boku. I přes veškerou dobrou vůli z obou stran to ale byla zkušenost, která dokazuje, jak složité je operovat v multilaterální operaci. Jazyková bariéra i odlišná štabní kultura a mentalita jsou někdy těžko překonatelné. Pro Američany byla všechno rutina – obrovská operace, kde se počítalo se ztrátami. Pro nás to byla stále novinka, operovat v takovém prostředí a tak daleko od domova. Obavy ze ztrát byly pochopitelně větší.

I spolupráce nás civilistů s naší armádou nebyla vždy úplně hladká. Civilní a vojenský svět

Stavba sběrného centra na mléko na farmě Zakum Kheil

člověka, který se měnil každou chvíli a spolu s deseti úředníky měl na starosti místo s např. 100 000 obyvateli, z nichž ale značná část o jeho existenci neměla ani tušení. Na vrchu stál provinční guvernér a cosi jako vláda s mnoha ministry, z nichž většina ale žádnou činnost nevykonávala. Funkci měli jen jako odměnu za zásluhy. Sám guvernér byl starý mudžáhedín, který bojoval proti Rusům a pak proti Tálibánu, ale jeho administrativní schopnosti byly chabé a omezovaly se do značné míry na vybírání úplatků.

I tak se ale podařila řada věcí. Do „našich“ škol chodily tisíce dětí. Lidé používají naše mosty a lávky, naše administrativní budovy. Místní rolníci vozí mléko do sběrných center, kde projde základním zpracováním a na trhu za něj dostanou více peněz. Vyškolili jsme místní včelaře, místní zemědělce; válka často zpřetrhala předávání zkušeností z generace na generaci. Retenční zdi omezují škody při

zaskočil, (ne)schopnost udržovat svěřenou techniku a materiál byla do očí bijící. Tu míru korupce a neschopnosti si opravdu v naší zemi nedovedeme představit.

Navíc tam chybělo skoro vše, co potřebujete k výkonu správy, tedy katastry, matriky, registry... Většina obyvatel neměla ani žádný identifikační doklad. Soud existoval jen v hlavním městě a byl beznadějně pomalý a zkorumpovaný. Velitel policie v jednom okrese by negramotný. Velitel policie v provincii pašoval drogy. Jenže alternativa Tálibán? Ten útočil na dívčí školy nebo posílal sebevražedné atentáčníky na ženskou kliniku (oba případy přinesly desítky nevinných obětí).

Myslím, že nám do jisté míry nedošlo, že na změny ve společnosti, jako je Afghánistán, nepotřebujete roky, ale desítky let. A to už je zase něco, na co nejsou naše demokracie stavěny. Na nekonečné mise ve vzdálených a kulturně zcela odlišných zemích.

jsou odlišné a systém, kdy si civilní vedoucí i vojenský velitel byli rovni, způsobil, že dost záleželo na tom, jak si ti dva sedli. Většinou to fungovalo dobře, ale o úplně systémové řešení nešlo. Vojáci svou roli ochránců civilních expertů plnili skvěle, bez nich bychom se nikam nedostali, ale přece jen tu jistá dělicí čára byla. Poznat se dá i z toho, že vojáci civilisty označovali jako PRT, ačkoliv PRT byli i oni sami (měli to dokonce na nášivkách). Ale cítili to tak, že oni jsou armáda a PRT jsou civilisté, kteří dělají „nepříliš pochopitelné projekty“.

Za ty peníze mohlo být možná více muziky. Ale jednu věc vím jistě – něco jsme si vyzkoušeli, někomu jsme pomohli a něco jsme se naučili. Něco, co se nám možná ještě bude hodit.

Text: Matyáš Zrno, autor byl v letech 2010/2011 vedoucí civilní části PRT Lógar, foto: archiv autora

POSLEDNÍ OPERACE: LETECKÝ MOST

Přesun Čechů i Afghánců, který proběhl během tří dní.

Rychlý nástup Tálibánu po odchodu spojenců z Afghánistánu zaskočil v létě 2021 celý západní svět.

Pro armádu to ovšem znamenalo závěrečný úkol: v řádu hodin se postarat o letecký most a evakuaci českých občanů a afghánských

spolupracovníků s rodinami. Na pozadí politického zvratu se úspěšně podařilo dopravit do bezpečí téměř dvě stovky lidí.

První evakuační speciál odstartoval z Prahy už pět hodin a 40 minut od politického rozhodnutí. Jako jeden z mála států světa dokázali Češi

v Kábulu už v neděli 15. srpna přistát a odletět. Armáda bezpečně evakuovala ambasádu, členy vojenské ochrany, spolupracovníky ministerstva zahraničí a tlumočníky s rodinami. Tři letadla plná lidí. Celkem přicestovalo do České republiky 195 osob, kromě Čechů ještě dva Poláci a afghánští spolupracovníci, o jejichž evakuaci požádalo Slovensko.

Vojáci z ochranné služby museli na zemi evakuovat českou ambasádu v časovém stresu, naložit citlivý materiál, vyhledat a dostat do prvních dvou letů afghánské spolupracovníky s rodinami. Nejsložitější podmínky řešila armáda při třetím letu, kdy nebyli na místě žádní vojáci. Proto armáda vyslala extrakční tým a speciální síly, které předvedly schopnost zareagovat na národní krizi v řádu hodin.

„Na letišti byl nedostatek paliva, kdo chtěl přiletět, nemohl počítat s natankováním,” popsal zkušenosti z Kábulu jeden z armádních pilotů. „Měli jsme dvouhodinový slot, který jsme protáhli skoro na šest hodin. Na palubu jsme nakonec dokázali nabrat všechny, kteří čekali na letišti.”

Na palubě byly i afghánské děti, mnozí pasažéři letěli letadlem poprvé v životě. Přistávalo a odlétalo se na vlastní riziko, pokyn „At own risk!“ slyšela každá armádní osádka. Piloti mají s podobnou situací zkušenosti, v minulosti evakuovali ambasádu v Libyi nebo v Japonsku po zemětřesení. Souběžně s evakuační operací se rozběhla příprava a zajištění armádních zařízení, kde evakuovaní občané Afghánistánu podstupovali azylovou proceduru. Byla to tečka za angažováním České republiky a operacemi AČR v Afghánistánu, kterou málokdo předpokládal. Ale dokázali jsme si poradit.

Text: Andrej Halada

A REPORT. Mimořádné vydání k působení českých vojáků v Afghánistánu. Připravila Armáda České republiky a Vojenský historický ústav Praha. **Vedoucí projektu:** Andrej Halada. **Odborná supervize:** brig. gen. Aleš Knižek, plk. Magdalena Dvořáková, Ivan Hamšík. **Grafická úprava:** Milan Syrový. **Realizace:** kpt. Pavel Stehlík, Hana Benešová, Jana Deckerová, Ivan Fuksa, Petr Janoušek, Michal Voska. **Jazyková korektura:** Odbor prezentační a produkční VHÚ Praha. Vydává Ministerstvo obrany České republiky, Odbor komunikace, Tychonova 1, 160 01, Praha 6. IČO 60162694. **Redakce:** Rooseveltova 23, 161 05, Praha 6, tel: 973 215 542. V jednotkách ozbrojených sil rozšiřuje VHÚ Praha – produkční oddělení, tel: 973 215 563. **Tisk:** Czech Print Center, a. s. **Číslo indexu:** 45 001. ISSN 1211-801X. **Evidenční číslo:** MK ČR E 5254. Uzávěrka čísla: 25. 8. 2021. **Toto číslo vyšlo dne:** 1. 9. 2021. Elektronická podoba je umístěna na www.army.cz

Betonová ochrana letiště v Bagrámu, tzv. T-Wall, jak si ji vyzdobili čeští vojáci jako připomínku svých předchůdců, československých parašutistů z druhé světové války. Ti zemřeli po hrdinném boji v červnu 1942 v chrámu svatých Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici, po květnovém atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.